

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Azərbaycan Respublikası Təhsil Problemləri
İnstitutu

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ÜMUMTƏHSİL MƏKTƏBLƏRİ
ÜÇÜN MUSİQİ FƏNNİ ÜZRƏ TƏHSİL PROQRAMI
(KURİKULUMU)
(I-IX siniflər)

Musiqi fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu) aşağıdakı tərkibdə yaradılmış işçi qrupu tərəfindən hazırlanmışdır:

Sədr: Fərhad Bədəlbəyli - Bakı Musiqi akademiyasının rektoru, Oqtay Rəcəbov - ARTPI-nin baş elmi işçisi, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor, Minarə Dadaşova - ADPU-nun kafedra müdiri, professor, Nelli Abutsidze- ADPU-nun dosenti, Firəngiz Hidayətova - ADPU-nun baş müəllimi, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, Nərgiz Rəcəbova – BPKİAvəYHI-nun metodisti, Reyhan Hacızadə - Bakı şəhəri 190 №-li məktəbin müəllimi, Sevda Babayeva - Bakı şəhəri 238 №-li məktəbin müəllimi, Nazim Kazımov - Bakı Musiqi kollecinin direktoru, Şəfiqə Həsənova - Bakı şəhəri 23 №-li məktəbin müəllimi, Şəhla Mirbağirova - Bakı şəhəri 304 №-li məktəbin müəllimi, Gülnarə Məmmədova - Bakı şəhəri 193 №-li məktəbin müəllimi, Sevda Rzayeva - Bakı şəhəri 20 №-li məktəbin müəllimi, Kəmalə Həşimova - Bakı şəhəri 249 №-li məktəbin müəllimi.

Təhsil proqramının (kurikulumun) internet üçün hazırlanmasına məsul olanlar:

Oqtay Rəcəbov, ARTPI-nin Ali və orta ixtisas məktəbləri şöbəsinin baş elmi işçisi, pedaqogika elmləri doktoru, professor

Bibixanım İbadova, ARTPI-nin ibtidai təhsilin kurikulumu şöbəsinin müdiri, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Akif Əliyev, ARTPI-nin Ümumi orta və tam orta təhsilin kurikulumu şöbəsinin müdiri, pedaqoji elmlər üzrə fəlsəfə doktoru

Minirə Dadaşova, ADPU-nun "Musiqi alətləri" kafedrasının müdiri, pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor

Firəngiz Hidayətova, ADPU-nun "Musiqi nəzəriyyəsi" kafedrasının baş müəllimi, pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru

Mündəricat

Giriş

I. Musiqi təliminin məzmunu

- 1.1. Ümumi təlim nəticələri
- 1.2. Məzmun xətləri
- 1.3. Məzmun xətləri üzrə təlim nəticələri
- 1.4. Fəaliyyət xətləri
- 1.5. Məzmun standartları
 - I sinif
 - II sinif
 - III sinif
 - IV sinif
 - V Sinif
 - VI Sinif
 - VII Sinif
 - VIII Sinif
 - IX sinif
- 1.6. Fəndaxili və fənlərarası inteqrasiya

II. Təlim strategiyaları

- 2.1. Musiqi təliminin təşkilinə verilən əsas tələblər
- 2.2. Musiqi təliminin təşkilində istifadə olunan forma və üsullar barədə
- 2.3. Müəllimin təlim fəaliyyətinin planlaşdırılmasına dair nümunələr
- 2.4. Musiqi fənninin məzmun standartlarının şərh

III. Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi

Resurslar

Tezaurus

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

Giriş

Musiqi fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu) və onun xarakterik cəhətləri. Musiqi fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu) ümumtəhsil məktəblərində musiqi təlimi və tərbiyəsinin, musiqi mədəniyyətinin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi məqsədlərinin reallaşdırılmasına xidmət etməklə musiqi fənni üzrə ümumtəlim nəticələrinə nail olmaq istiqamətində fəaliyyətləri əhatə edən konseptual xarakterli sənəddir. Bu təhsil proqramında (kurikulumda) şagirdlərin cəmiyyətdə incəsənətin rolunu dərk etmələri, onların bədii zövqünün, musiqi üzrə bacarıq və vərdişlərinin inkişafı, fəal dinləyici kimi yetişmələri, mənəvi aləminin zənginləşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Musiqi fənni üzrə təhsil proqramı (kurikulumu) dərsləklərin, fənnin tədrisi metodikasının hazırlanması, tədris materiallarının planlaşdırılması və müəllim hazırlığının təkmilləşdirilməsi üçün hazırlanacaq təlimatların, metodik vəsaitlərin əsasını təşkil edir.

Tələbyönümlülük, nəticəyönümlülük, şagirdyönümlülük, sistemlilik və integrativlik kimi prinsiplərə əsaslanan bu kurikulum şagirdlərin təlim nailiyyətlərini müntəzəm olaraq qiymətləndirməyi, onların inkişafının izlənməsini nəzərdə tutur, şagirdlərə musiqi təlimi üzrə gündəlik həyatda vacib olan bacarıqların mənimsənilməsinin zəruriliyini şərtləndirir.

Fənnin əhəmiyyəti, məqsəd və vəzifələri. Milli musiqi və mədəniyyət tariximizin, incəsənət sahəsində qədim köklərə malik ənənələrimizin öyrənilməsi, böyüyən nəsildə estetik, hissi-emosional tərbiyənin gücləndirilməsi, ümumi intellektual səviyyənin inkişafı, istedadlı şagirdlərin aşkara çıxarılması kimi əsas tələblərin yerinə yetirilməsində musiqi təlimi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Mənəvi-estetik təsirinə, didaktik mahiyyətinə, vətənpərvərlik, humanizm, dostluq ruhunda tərbiyəedici təsir qüvvəsinə görə müstəsna əhəmiyyət kəsb edən bu fənn çox böyük inkişafetdirici imkanlara malikdir. Musiqi təlimi prosesində istinad edilən müxtəlif janrlara aid nümunələr şagird şəxsiyyətinin idraki, psixomotor cəhətdən inkişafına, mənəvi-emosional cəhətdən zənginləşməsinə zəmin yaradır.

Ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənninin əsas məqsədi milli və bəşəri sənət nümunələri əsasında şagirdlərdə musiqi mədəniyyətinin formalaşdırılması və inkişafını təmin etməkdən ibarətdir.

“Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulumu)” sənədində göstərilmişdir ki, ümumtəhsil məktəblərində musiqi fənninin tədrisi prosesində:

İbtidai təhsil səviyyəsində şagirdlərin musiqi növlərinin forma, janr, üslub və ifadə vasitələri, xalqımızın musiqi tarixi haqqında ümumi məlumatlarla tanış olmaları, yaradıcı-estetik fəaliyyətlə bağlı (mahnı oxumaq, rəqs etmək və s.) ən sadə və ilkin bacarıqlara yiyələnmələri təmin edilir, onlarda bədii zövq, estetik mədəniyyət, milli musiqi, habelə ümumbəşəri musiqi nümunələrinə maraq,

yaradıcılığa meyil, mücərrəd və obrazlı təfəkkür, əməksevərlik və digər iradi keyfiyyətlər formalaşdırılır.

Ümumi orta təhsil səviyyəsində ibtidai təhsil pilləsi üzrə təyin olunmuş fəaliyyətlər inkişaf etdirilməklə milli musiqi tariximizin ən zəruri məqamları, görkəmli şəxsiyyətləri haqqında məlumatlarla, aşıq musiqisi, muğamlar, dünya musiqi mədəniyyətinin geniş yayılmış nümunələri ilə tanışlıq, xorla ifa və vokal vərdişlərinin mənimsənilməsi, musiqinin qavrama mədəniyyətinin formalaşdırılması, şagirdlərin səs imkanları, arzu və istəkləri nəzərə alınmaqla ifaçılığa cəlb olunmaları təmin edilir.

I.Musiqi təliminin məzmunu

1.1. Ümumi təlim nəticələri

İbtidai təhsil səviyyəsi (I-IV siniflər) üzrə şagird:

- mahnı oxumaq qaydalarından istifadə edir, mahnıların mətnlərini məzmununa görə səhnələşdirir;
- musiqi alətlərini səsəlməsinə, musiqi əsərlərini xarakterinə görə fərqləndirir və onlara münasibət bildirir;
- musiqinin emosional qavramasını onun xarakterinə uyğun ritmik hərəkətlər etməklə nümayiş etdirir;
- musiqi notlarını adlandırır və oxuyur, onları sadə musiqi alətlərində ifa edir.

Ümumi orta təhsil səviyyəsi (V-IX siniflər) üzrə şagird:

- Azərbaycanın görkəmli klassik və müasir musiqi xadimləri, dünya musiqi sənətinin tanınmış nümayəndələri, onların geniş yayılmış məşhur əsərləri haqqında təqdimatlar edir;
- folklor musiqi nümunələrini, aşıq havalarını, muğamları və onların tərkib hissələrini tanıyır, musiqi əsərlərini ifadə vasitələrinə görə müqayisə edir, onları janr və formasına görə fərqləndirir;
- musiqi əsərlərini melodik, ritmik və poetik xüsusiyyətlərinə görə təhlil edir;
- musiqi melodialarını notla oxuyur;
- fərdi, qrup və kollektiv daxilində ifaçılıq bacarığını nümayiş etdirir.

1.2. Məzmun xətləri

Musiqi fənni üzrə milli və dünya təcrübəsinin öyrənilməsi, onların müqayisəsi, təhlil edilməsi nəticəsində musiqi təliminin aşağıda qeyd olunan məzmun xətləri müəyyənləşdirilmişdir:

- **Musiqi aləmi**
- **Emosional dəyərləndirmə**
- **Musiqi fəaliyyəti**

Bütün fənlərdə olduğu kimi, musiqi fənninin məzmunu sinifdən-sinfə konsentrik əsasda sadədən mürəkkəbə, asandan-çətinə prinsipi üzrə getdikcə zənginləşsə də, məzmun xətləri dəyişməz qalır.

Musiqi aləmi

Musiqi aləmi məzmun xətti bilavasitə ifası və dinlənilməsi zəruri sayılan musiqi nümunələrini, musiqi savadı, bəstəkar yaradıcılıqları, geniş yayılmış milli və bəşəri musiqi əsərləri, müxtəlif musiqi alətləri və musiqi kollektivləri, görkəmli musiqi ifaçıları haqqında bilikləri və bunlarla bağlı bacarıqları əhatə edir.

Bu məzmun xətti daxilində mənimsədilən bilik və bacarıqlar dinlənilən və ifa olunan musiqi əsərlərinin daha şüurlu və asan qavranılmasına lazımı imkan və şərait yaradır, şagirdlərin musiqiyə olan marağını, dünyagörüşlərini artırır, klassik və müasir musiqi əsərlərinə düzgün, həssas və tolerant münasibət formalaşdırır. Beləliklə də, şagirdlərin musiqi aləminə daxil ola bilmələri təmin olunur.

Ümuminəticələr

Şagird:

- notlar, major və minor qammaları, Azərbaycan ladlarını, musiqi quruluşlarını, musiqi janrlarını, intervalları, üçsəsliləri, musiqi ifadə vasitələrini, ton və yarım tonları, alterasiya işarələrini, onlar arasında fərq və əlaqələri izah edir;
- dinlədiyi və ifa etdiyi musiqi əsərlərinin müəlliflərini tanıyır, onlar haqqında təqdimatlar edir;
- dinlədiyi Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə, muğamlara, aşıq havalarına münasibət bildirir, onların xarakterik xüsusiyyətlərini şərh edir, muğamları tərkib hissələrinə ayırır;
- Azərbaycan milli musiqi alətlərini, simfonik və nəfəs alətlərini tanıyır, onları tembrinə görə fərqləndirir;
- Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələrini, məşhur musiqi kollektivlərini tanıyır və onlar haqqında sadə təqdimatlar edir.

Emosional dəyərləndirmə

Musiqi əsərlərinin mahiyyətə qavranılması şagirdlərin mənəvi aləminin zənginləşməsində, onlarda incə hiss və duyğuların yaranmasında, daxili hissiyyatlarının bürüzə verilməsində müstəsna rol oynayır. Bu mənada emosional bacarıqların formalaşdırılması musiqi təlimində xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu bacarıqlar, eyni zamanda, şagirdlərdə təhlil, müqayisə, tənqidi münasibət bildirmə, qiymətləndirmə keyfiyyətlərinin yaranmasına da əhəmiyyətli dərəcədə müsbət təsir göstərir.

Ümumi nəticələr

Şagird:

- musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir, bunlarda ifadə olunan hissləri öz hərəkətlərində bürüzə verir;
- müxtəlif xarakterli hissləri (şən, qəmli, həyəcanlı) bir-birindən fərqləndirir və təəssüratını şifahi və yazılı ifadə edir;
- musiqinin xarakterini və emosional məzmununu öz hərəkətlərində nümayiş etdirir;

- musiqi ifadə vasitələri ilə melodiyanın xarakterini təyin edir.

Musiqi fəaliyyəti

Musiqi fəaliyyəti məzmun xətti tədris prosesində mənimsənilmiş biliklərin tətbiq vasitəsilə fəal bacarıqlara çevrilməsini, şagirdlərdə yaradıcılıq qabiliyyətlərinin üzə çıxarılmasını təmin edir. Mahnı oxuma, musiqi dinləmə, musiqili-ritmik hərəkət, sadə uşaq musiqi alətlərində çalmaq, improvizə etmək, musiqi əsərlərinin məzmununu səhnələşdirmək bu məzmun xəttinin əsası hesab olunur.

Musiqi fəaliyyəti məzmun xətti üzrə mənimsənilmiş bacarıqlar praktik əhəmiyyəti baxımından şagirdlərdə musiqi mədəniyyətinin formalaşmasında həlledici rol oynayır.

Ümumi nəticələr

Şagird:

- fərdi qaydada, qrup və kollektiv tərkibində notla və notsuz mahnı oxuyur, müəyyən olunmuş vokal-oxu qaydalarına riayət edir, müəllimin dirijorluq jestlərinə əməl edir, habelə özü dirijorluq bacarığı nümayiş etdirir;
- sadə uşaq musiqi alətlərində notla və eşitmə vasitəsilə melodiya çalır, mahnı melodiya üçün ritm tutur;
- verilmiş mətnlərin məzmununa uyğun melodiya seçir, yarımçıq melodiya axırı çatdırır;
- öyrənilmiş mahnıları müxtəlif variantlarda ifa etməklə improvizə bacarıqları nümayiş etdirir;
- birsəsli melodiya üçün ikinci, ikisəsli melodiya üçün üçüncü səsi qoşur;
- musiqi səslərini təbiətdəki səslərlə müqayisə edir, onlar arasında olan uyğunluğu şərh edir.

1.3. Məzmun xətləri üzrə təlim nəticələri

İbtidai təhsil səviyyəsində məzmun xətləri üzrə təlim nəticələri

Musiqi aləmi

Şagird:

- Azərbaycanın görkəmli musiqi xadimlərini və onların məşhur əsərlərini tanıyır;
- əsas musiqi janrlarını tanıyır və onları fərqləndirir;
- musiqi ifadə vasitələrini (temp, ritm, melodiya, nüanslar) müəyyən edir;
- dinlədiyi və ifa etdiyi musiqi əsərlərinin xarakteri haqqında mülahizələrini bildirir;
- 3 işarəli major və minor qammaları, üçsəsliləri, qamma daxilində intervalları oxuyur;
- musiqi alətlərini və kollektivlərini tanıyır, dinləmə vasitəsilə onları fərqləndirir;

- Azərbaycan ladlarını major və minor qammaları ilə müqayisə edir;
- mahnı oxumaq qaydalarına riayət edir, dirijorluq jestlərinin mahiyyətini başa düşdüyünü nümayiş etdirir.

Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

- musiqi əsərlərinin xarakterini və məzmununu müvafiq hərəkətlərlə ifadə edir;
- təqdim olunan musiqi nümunələrində ifadə edilən hissləri bir-birindən fərqləndirir;
- ifa olunan və dinlənən musiqi nümunələrinin emosional təsiri ilə əlaqədar fikirlərini bildirir;
- təqdim olunan musiqi əsərlərinin xarakterindəki dəyişiklikləri duya bildiyini nümayiş etdirir.

Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

- fərdi qaydada, qrup və xor tərkibində 1 və 2 səsli mahnıları notla və notsuzoxuyur;
- sadə uşaq musiqi alətlərində notla və notsuz çalır;
- verilmiş mətnin xarakterinə uyğun melodiya seçir;
- birsəsli sadə melodiyalara ikinci səsi qoşur;
- musiqi səslərini təbiətdəki səslərlə müqayisə edir;
- eyni mahnının müxtəlif ifa variantlarını müəyyən edə bilir.

Ümumi orta təhsil səviyyəsində məzmun xətləri üzrə ümumi təlim nəticələri

Musiqi aləmi

Şagird:

- Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərlərində musiqi və poeziyanın rolu haqqında təqdimatlar edir;
- dinlədiyi Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə (xalq mahnıları və rəqslər), muğamlara, aşıq havalarına münasibət bildirir, onları fərqləndirir;
- muğamların adlarını sadalayır və onların ifasında istifadə olunan qəzəllər haqqında fikrini söyləyir.

Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

- musiqi əsərlərindəki obrazları incəsənət əsərlərində və əksinə göstərir;
- poeziya nümunələrindən müxtəlif musiqi janrlarında istifadənin əhəmiyyətini başa düşdüyünü nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqi əsərləri əsasında yaranmış təəssüratlarını yazılı və şifahi ifadə edir.

Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

- ümumi oxu qaydalarına riayət etməklə bir səsli və iki səsli mahnıları notla və mahnının sözləri ilə fərdi, qrup və xor tərkibində oxuyur;
- müxtəlif xarakterli melodiyalara ikinci səsi qoşur.

1.4. Fəaliyyət xətləri

Musiqi fənnində aşağıdakı fəaliyyət xətləri mövcuddur:

1. Xorla oxumaq;
2. Dinləmə;
3. Musiqili-ritmik hərəkətlər;
4. Uşaq musiqi alətlərində çalmaq;
5. İmprovizasiya.

Xorla oxumaq məktəblilərin musiqi tərbiyəsində mühüm rol oynayan musiqi ifaçılıq fəaliyyətinin ən geniş yayılmış növüdür. mahnının oxunması, yeni mahnıların öyrənilməsi zamanı səsəçmə təmrinlərinə lazımı yer verilməli, şagirdlərin vokal-xor vərdişlərinin inkişafı xüsusi diqqət mərkəzində olmalıdır. Vokal-xor məşğələlərində sadə mahnıların notla oxunmasına da müəyyən yer verilməlidir.

Musiqi dərslərinin mühüm bir mərhələsini musiqi **dinləmə təşkil edir**. Musiqi dərslərində dinlənilməsi məsləhət görülən musiqi əsərlərinin professional ifaçılar tərəfindən vala və ya lentə yazılmış nümunələri səsləndirilməlidir. bu prosesdə yeri gəldikcə dinlənilən musiqi nümunələrinin melodik xüsusiyyətləri, dinamika, registr, ritm, temp, musiqi janrları və quruluşu, səslərin və musiqi alətlərinin, xor və orkestrin tembrini haqqında şagirdlərə lazımı məlumat verilməlidir.

Musiqi nümunələrinin estetik-emosional əsaslarda səsləndirilməsi və qavranılması musiqi dinlənilməsinə verilən başlıca tələblərdən biridir.

Musiqi dərslərinin mühüm bir mərhələsini təşkil edən **musiqili-ritmik hərəkətlərə** şagirdlər böyük maraq göstərirlər. Belə məşğələlərdə onların musiqiyə emosional münasibəti inkişaf edir. Şagirdlər musiqi nümunələrinin onlarda əks etdirdiyi hissləri, əhvali-ruhiyyəni ritmik hərəkətlərlə göstərməli olurlar. Ritmik hərəkətlər şagirdləri musiqi əsərlərinin «obrazına daxil olmağa» istiqamətləndirir.

Musiqili-ritmik hərəkətlərə aid məşğələlərdə şagirdlər tempinə, ritminə, xarakterinə, dinamikasına (qüvvətli, zəif, orta və s.) görə müxtəlif hərəkətləri icra etmək qabiliyyətinə yiyələnirlər. Ona görə də ritmika məşğələlərində istər əl,

istərsə də ayaq hərəkətlərində tempi birdən və tədricən dəyişmək, hərəkətlərdə vurğunu, ölçünü, sadə ritmik cizgiləri qeyd etmək, musiqi hissələrinə görə hərəkəti dəyişmək, sinfə daxil olarkən və sinifdən çıxarkən yerləşin şən, təntənəli alınmasına fikir vermək lazımdır.

Musiqi dərslərinin mühüm mərhələlərindən biri də sadə uşaq **musiqi alətlərində çalmaq** üzrə təmrinlərin aparılmasıdır. Musiqi alətlərində çalmaq şagirdlərin musiqi dərslərinə marağını artırır, onların musiqi inkişafına qüvvətli təsir göstərir. Sadə zərb alətləri (çubuqlar, qaşıqlar, üçbucaq, dəf, nağara, zınqırov) üzrə aparılan məşğələlər şagirdlərin musiqi-ritm hissiyyatını, ritmi duymaq və onu əks etdirmək qabiliyyətini inkişaf etdirir.

İmprovizasiya musiqi dərslərinin ən maraqlı mərhələlərindən biridir. Bu istiqamətdə aparılan məşğələlər şagirdlərin fantaziyasının inkişafına zəmin yaradır. Aşağı siniflərdə improvizasiya ritm-melodiya, təsviri-ifadəli hərəkətlə birlikdə aparılır. Aşağı siniflərdə improvizasiya ritm-melodiya, təsviri-ifadəli hərəkətlə birlikdə aparılır. Yuxarı siniflərdə isə mahnı mətnləri ilə vokal improvizasiya verilən melodiya ilə ikinci səs qoşmaqla musiqi alətində improvizasiyaya çevrilir.

1.5. Məzmun standartları

I S İ N İ F

I sinfin sonunda şagird:

- ifa etdiyi və dinlədiyi uşaq mahnılarının müəlliflərini tanıyır;
- əsas musiqi janrları (mahnı, rəqs, marş) və musiqi ifadə vasitələri (temp, ritm) haqda təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir;
- inlədiyi musiqi əsərlərində ifadə olunan əhvali-ruhiyyəni sadə formada şərh edir, melodiya ritm və tempinə uyğun hərəkətlər nümayiş etdirir;
- xor tərkibində birsəsli (unison) oxuyur;
- sadə uşaq musiqi alətlərində kiçik melodiya parçalarını notla çalır və oxuyur;
- mahnı oxumaq qaydalarını bilir, sadə ölçülü dirijorluq jestlərinə əməl edir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar.

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1. İfa etdiyi və dinlədiyi uşaq mahnılarının müəlliflərini tanıyır.

1.1.1. Mahnı müəlliflərinin adlarını sadalayır.

1.1.2. Dinlədiyi mahnının müəllifini müəyyənləşdirir.

1.1.3. Mahnı müəlliflərini onların şəkillərindən tanıyır.

1.2. Əsas musiqi janrları (mahnı, rəqs, marş) və musiqi ifadə vasitələri (temp, ritm) haqda təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.

1.2.1. Əsas musiqi janrları və musiqi ifadə vasitələrini sadalayır.

1.2.2. Xarakterik cəhətlərinə görə əsas musiqi janrlarını fərqləndirir.

1.2.3. Mahnıların giriř, bənd, nəqərat hissələrini fərqləndirir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

2.1. Dinlədiyi musiqi əsərlərində ifadə olunan əhvali-ruhiyyəni sadə formada şərh edir, melodiyaaların ritm və tempinə uyğun hərəkətlər nümayiş etdirir.

2.1.1. Mahnının xarakterini (şən, qəmli) müəyyənləşdirir.

2.1.2. Mahnının emosional məzmununu ifa prosesində bürüzə verir.

2.1.3. Musiqinin dəyişən tempinə və ritminə uyğun hərəkətlər edir.

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

3.1. Xor tərkibində birsəsli (unison) oxuyur.

3.1.1. Öyrənmək məqsədilə müəllimin oxuduğu nümunələri təkrar edir.

3.1.2. İfa etdiyi melodiyaalara sadə vasitələrlə ritm tutur.

3.1.3. Xor daxilində kollektiv ifa qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.

3.2. Sadə uşaq musiqi alətlərində tanış olduğu mahnılardan kiçik melodiya parçalarını çalır və oxuyur.

3.2.1. Oktava daxilində ayrı-ayrı notları çalır.

3.2.2. Qammanın I və V səslərindən istifadə etməklə öz ifasına müşayiət yaradır.

3.2.3. Bir oktava daxilində səsləri yuxarı və aşağı olaraq oxuyur.

3.3. Mahnı oxumaq qaydalarını bilir, sadə ölçülü dirijorluq jestlərinə əməl edir.

3.3.1. Düzgün mahnı oxumaq qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.

3.3.2. Səsin imkanlarından düzgün istifadə edir.

3.3.3. Öz ifasını 2/4 sadə ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərə bilir.

II S İ N İ F

II sinfin sonunda şagird:

- ifa etdiyi və dinlədiyi musiqi əsərlərini tanıdığını nümayiş etdirir.
- əsas musiqi janrları, musiqi ifadə vasitələri və musiqi əsərlərinin quruluşu haqda təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqi əsərlərində ifadə olunan məzmunu başa düşdüyünü nümayiş etdirir;
- xor tərkibində ifa bacarıqları nümayiş etdirir;
- sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqları nümayiş etdirir;
- mahnı ifaçılığını qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar.

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1. İfa etdiyi və dinlədiyi musiqi əsərlərini tanıdığını nümayiş etdirir.

1.1.1. Dinlədiyi və ifa etdiyi əsərlərin bəstəkarları haqqında qısa məlumat verir.

1.1.2. Dinlədiyi musiqi əsərinin müəllifini tanıyır.

1.1.3. Uşaq mahnıları haqqında qısa məlumat verir.

1.2. Əsas musiqi janrları, musiqi ifadə vasitələri və musiqi əsərlərinin sadə quruluşu haqda təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.

1.2.1. Dinlədiyi musiqi əsərləri içərisində mahnı, rəqs, marş janrlarını müəyyən edir.

1.2.2. Müxtəlif janrlı musiqi əsərlərində sadə ifadə vasitələrini (ölçü, ritm, temp) müəyyən edir.

1.2.3. Dinlədiyi musiqi əsərlərinin quruluşunu (1, 2, 3 hissəli) müəyyənləşdirir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

2.1. Dinlədiyi musiqi əsərlərində ifadə olunan məzmunu qavradığını nümayiş etdirir.

2.1.1. Musiqi əsərinin müxtəlif məzmunlu emosional xarakterini izah edir.

2.1.2. İfa etdiyi mahnıların melodiyaalarına sadə vasitələrlə (ayaq tappılması, əl çalmaq, çırtma) ritm tutur.

2.1.3. Verilmiş musiqi nümunələrini xarakterinə uyğun ifa edir.

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

3.1. Xor tərkibində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.

3.1.1. Müəllimin göstərişilə mahnıların melodiyaasını sözlərilə və notlarla oxuyur.

3.1.2. Xor tərkibində 2 səsli (kanon) oxuyur.

3.2. Sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.

3.2.1. Oktavadakı 8 səsi 2 hissəyə ayıraraq (4 və 4) uşaq musiqi alətlərində ardıcıl olaraq notla və notsuz çalır.

3.2.2. Uşaq zərb alətləri vasitəsilə müxtəlif musiqi kompozisiyaları müşayiət edir.

3.2.3. Uşaq musiqi alətində 4-8 xanəli sadə melodiyaaları ansambl (qrup şəklində) şəklində notla və notsuz ifa edir.

3.3. Mahnı ifaçılığını qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.

3.3.1. Mahnının ladının (major və minor) dinamik nüanslarla (mp, mf) düzgün səslənməsinə riayət edir.

3.3.2. Mahnını ritminə və tempinə uyğun oxuyur.

3.3.3. Öz ifasını 2/4, 3/4 ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərə bilir.

III S İ N İ F

III sinfin sonunda şagird:

- ifa etdiyi və dinlədiyi musiqi əsərlərini tanıdığını nümayiş etdirir;
- əsas musiqi janrları, musiqi ifadə vasitələri və musiqi əsərlərinin quruluşu haqda təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqi əsərlərinin emosional cəhətdən dəyərləndirdiyini nümayiş etdirir;
- xor tərkibində ifa bacarıqları nümayiş etdirir;
- sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqları nümayiş etdirir;
- mahnı ifaçılığını qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir və sadə melodiyların yaradılmasında iştirak edir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar.

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1. İfa etdiyi və dinlədiyi musiqi əsərlərini tanıdığını nümayiş etdirir.

1.1.1. Mahnı yazan bəstəkarlar haqqında sadə təqdimatlar edir.

1.1.2. Öyrəndikləri əsərlər vasitəsilə bəstəkarları fərqləndirir.

1.1.3. Uşaq mahnıları haqqında kiçik təqdimatlar edir.

1.2. Əsas musiqi janrları, musiqi ifadə vasitələri və musiqi əsərlərinin quruluşu haqda təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.

1.2.1. Musiqi janrları (mahnı, rəqs, marş, rondo, variasiya) ilə əlaqədar kiçik təqdimatlar edir.

1.2.2. Tembrə görə Azərbaycan və Avropa musiqi alətləri (tar-gitara, kamança-skpirka, tütək -fleyta, kanon, çəng-arfa) arasında oxşarlığı müəyyən edir.

1.2.3. Instrumental musiqi əsərlərinin quruluşları (1, 2, 3 hissəli, rondo, variasiya) haqqında kiçik təqdimatlar edir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

2.1. Dinlədiyi musiqi əsərlərini emosional cəhətdən dəyərləndirə bildiyini nümayiş etdirir.

2.1.1. Müxtəlif musiqi əsərlərinin emosional xarakteri barədə kiçik təqdimatlar edir.

2.1.2. Musiqi alətlərinin tembrlərinin təbiətdəki səslərə uyğunluğunu müəyyən edir (tütək-bülbül, kontrabs-ay, kanon-suyun şırıltısı).

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

3.1. Xor tərkibində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.

3.1.1. Mahnıları 2 səsli ifa edir.

3.1.2. Öz ifasına sadə formada ritmik müşayiət edir.

3.2. Sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.

3.2.1. İfa prosesində melodiyları ritmik müşayiət edir.

3.2.2. Birinci oktava daxilində müxtəlif intervalları (prima, sekunda, tersiya) uşaq musiqi alətlərində çalır.

3.2.3. 1oktava daxilində melodiyaları müxtəlif tempdə çalır.

3.3. Mahnı ifaçılığını qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir və sadə melodiyların yaradılmasında iştirak edir.

3.3.1. Müxtəlif ladları (major, minor) fərqləndirərək ifa edir (oxuyur).

3.3.2. Verilən ritmə uyğun melodiyanı tanıyır.

3.3.3. Öz ifasını 2/4, 3/4, 4/4 sadə ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərir.

IV S İ N İ F

IV sinfin sonunda şagird:

- xalq musiqisi və professional musiqi haqqında təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir;
- musiqi alətləri və musiqi kollektivləri haqqında biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqi əsərlərini emosional cəhətdən dəyərləndirdiyini nümayiş etdirir;
- xor tərkibində ifa bacarıqları nümayiş etdirir;
- sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqları nümayiş etdirir;
- mahnı ifaçılığını qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir və sadə melodiyların yaradılmasında iştirak edir;

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar.

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1. Xalq musiqisi və professional musiqi haqqında təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.

1.1.1. Professional və xalq musiqisi nümunələrini fərqləndirir.

1.1.2. Bəstəkar və xalq melodiylarında tanıdığı intervalları müəyyən edir.

1.1.3. Azərbaycan və digər xalqların musiqi nümunələri arasında oxşar cəhətləri müəyyənləşdirir (Yallı-Yalla, Qaytağı-Ləzginka).

1.2. Musiqi alətləri və musiqi kollektivləri haqqında biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir.

1.2.1. Musiqi alətlərini və musiqi kollektivlərini (xor, rəqs, trio, ansambl) sadalayır.

1.2.2. Milli və Avropa musiqi kollektivlərini fərqləndirir.

1.2.3. Musiqi alətləri və musiqi kollektivləri haqqında təqdimatlar edir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

2.1. Dinlədiyi musiqi əsərlərini emosional cəhətdən dəyərləndirə bildiyini nümayiş etdirir.

2.1.1. Mahnının melodiyası ilə mətnin uyğunluğunu aydınlaşdırır.

2.1.2. Musiqi əsərlərinin emosional məzmununa və xarakterinə uyğun bədii və təsviri sənət nümunələrini müəyyən edir.

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

3.1. Xor tərkibində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.

3.1.1. “Mahnı-marş”, “Mahnı-rəqs” tipli musiqi nümunələrinin 2 səsli ifasında iştirak edir.

3.1.2. Xor daxilində kollektiv ifa qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.

3.2. Sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.

3.2.1. 2 və 3 hissəli və rondo quruluşlu mahnıları temp, ritm dəyişikliyinə uyğun müşayiət edir.

3.2.2. Mahnlardan bir parçanı p və f nüansları ilə ardıcıl olaraq ifa edir (oxuyur).

3.3. Mahnı ifaçılığı qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir və sadə melodiyların yaradılmasında iştirak edir.

3.3.1. Ladlarına (major və minor) uyğun olaraq mahnıları 2 səsli ifa edir.

3.3.2. Verilən melodik parçanı müxtəlif xarakterdə ifa edir.

3.3.3. Verilmiş musiqi parçalarından 2/4, 3/4, 4/4 ölçüləri müəyyən edir.

V sinif

V sinifin sonunda şagird:

- Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Q.Qarayev, F.Əmirov, V.A.Motsart, M.İ.Qlinka, L.V.Bethoven, P.İ.Çaykovski) və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;
- Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinin (mahnı, rəqs) muğam və aşiq dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlardan istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərini hissi emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqidən yaranan təəsüratlarını müxtəlif formada ifadə edir;
- mahnını not və mətni ilə oxuyur;
- fərdi qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar.

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Q.Qarayev, F.Əmirov, V.A.Motsart, M.İ.Qlinka, L.V.Bethoven, P.İ.Çaykovski) və onların əsərləri haqqında biliklərini şəhr edir.

1.1.2. Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının əsərlərini janr baxımdan oxşar cəhətlərini izah edir.

1.2. Azərbaycan musiqi folklor nümayəndələri mahnı, rəqs, muğam və aşıq havalarında istifadə olunmuş bədii nümunələrə dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.2.1. Azərbaycan musiqi folklor nümunələrindəki (xalq mahnı və rəqs) ədəbi nümunələr haqqında biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir.

1.2.2. Azərbaycanın əsas muğamlarının və aşıq musiqilərinin adlarını söyləyir və istifadə olunmuş poeziya nümunələri haqqında fikrini bildirir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

2.1. Musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.

2.1.1. Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların yaranmasında dinamik nüansların və bədii nümunələrin rolunu şəhr edir.

2.1.2. Azərbaycan xalq rəqslərinin emosional hislərə təsirini izah edir.

2.2. Dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını müxtəlif formada ifadə edir.

2.2.1. Dinlədiyi xalq rəqsləri haqqında təəssüratlarını ifadə edir.

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

3.1. Mahnını not və mətni ilə oxuyur.

3.1.1. Mahnını not və mətni ilə birsəsli oxuyur.

3.2. Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

3.2.1. Mahnını kollektiv tərkibində birsəsli (unison) oxuyur.

VI sinif

VI sinfin sonunda şagird:

- Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü. Hacıbəyli, M.Maqaməyev, F.Əmirov, V.Adıgözəlov, T.Quliyev, S.Hacıyev, İ.S.Bax, F.Şübert, S.Rahmaninov, N.Rimski-Korsokov) və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;
- Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinin (mahnı, rəqs) muğam və aşığı havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlardan istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərini hissi emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqidən yaranan təəsüratlarını müxtəlif formada ifadə edir;
- mahnını not və mətni ilə oxuyur;
- fərdi qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir .

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar.

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1.Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.1.1.Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Üzeyir bəy Hacıbəyli, Müslüm Maqoməyev, Fikrət Əmirov, Vasif Adıgözəlov, Tofiq Quliyev, Soltan Hacıbəyov, İohan Sebastiyən Bax, Frans Şubert, Sergey Raxmaninov, Rimski Korsakov) və onların əsərlərləri haqqında biliklərini izah edir.

1.1.2. Azərbaycan bəstəkarlarının xaraktercə eyni olan əsərlərini fərqləndirir.

1.2. Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə (mahnı, rəqs), muğam və aşığı havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.2.1.Azərbaycan bəstəkarlarının xalq mahnı və rəqslərinin fortopiano üçün işləmələrinə münasibət bildirir.

1.2.2. Muğam və aşığı musiqisini fərqləndirir.

2.Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

2.1. Musiqi əsərlərini melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.

2.1.1.Xalq mahnıları və mahnı-rəqs işləmələrinin poeziya ilə əlaqəsini izah edir.

2.2. Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.

2.2.1. Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların yaranmasında melodiya, ritm və tempin rolunu şəhr edir.

2.2.2. Azərbaycan xalq mahnılarının emosional hislərə təsirini izah edir.

2.3. Dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını ifadə edir.

2.3.1. Dinlədiyi xalq mahnıları haqqında təəssüratlarını ifadə edir.

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

3.1. Mahnını not və mətni ilə oxuyur.

3.1.1. Mahnını not və mətni ilə ikisəsli oxuyur.

3.2. Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

3.2.1. Mahnını qrup və kollektiv tərkibində ikisəsli (unison) oxuyur.

VII sinif

VII sinfin sonunda şagird:

- Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Q.Qarayev, F.Əmirov, C.Hacıyev, A.Məlikov, Ş.Axundova, E.Qriq, M.P.Musorski, J.Bize, İ.Ştraus) və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;
- Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinin (mahnı, rəqs) muğam və aşıq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlardan istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərini hissi emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını müxtəlif formada ifadə edir;
- mahnını not və mətni ilə oxuyur;
- fərdi qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar.

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Q.Qarayev, F.Əmirov, C.Hacıyev, A.Məlikov, Ş.Axundova, E.Qriq, M.P.Musorski, J.Bize, İ.Ştraus) və onların əsərlərinə münasibət bildirir.

1.1.2. Azərbaycan və Avropa bəstəkarlarının proqramlı əsərləri haqqında fikirlərini izah edir.

1.2. Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə (mahnı, rəqs), muğam və aşıq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.2.1. Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinin bəstəkar yaradıcılığına təsiri barədə münasibətini bildirir.

1.2.2. Muğam və aşıq musiqisinin ifa xüsusiyyətləri haqqında təqdimat edir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

2.1. Musiqi əsərlərini melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.

2.1.1. Vokal musiqi əsərləri ilə bədii nümunələrin xaraktercə əlaqəsini şəhr edir.

2.2. Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.

2.2.1. Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların yaranmasında tembrin rolunu şəhr edir.

2.2.2. Aşiq musiqisinin emosional hislərə təsirini izah edir.

2.3. Dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını müxtəlif formada ifadə edir.

2.3.1. Dinlədiyi aşiq havaları haqqında təəssüratlarını ifadə edir.

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

3.1. Mahnını not və mətni ilə oxuyur.

3.1.1 Mahnını kanon şəklində not və mətni ilə oxuyur.

3.2. Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

3.2.1. Mahnını solo-notla birsəslə, qrup tərkibində ikisəslə oxuyur.

VIII sinif

VIII sinfin sonunda şagird:

- Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Niyazi Tağızadə, C.Cahangirov, Ə.Abbasov, C.Verdi, D.Sostakoviç, İ.Ştraus, F.Şopen, M.Qlinka, A.Borodin) və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;
- Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinin (mahnı, rəqs) muğam və aşiq dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlardan istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərini hissi emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını müxtəlif formada ifadə edir;
- mahnını not və mətni ilə oxuyur;
- fərdi qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar.

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Niyazi Tağızadə, C.Cahangirov, Ə.Abbasov, C.Verdi, D.Sostakoviç, İ.Ştraus, F.Şopen, M.Qlinka, A.Borodin) və onların əsərlərlərinin oxşar və fərqli cəhətlərini izah edir.

1.1.2. Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının eyni mövzulu əsərləri haqqında fikirlərini izah edir.

1.2.Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə (mahnı, rəqs), muğam və aşıq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.2.1. Azərbaycan musiqi folkloru nümunələrinin rus bəstəkarlarının yaradıcılığına təsiri barədə münasibətini bildirir.

1.2.2. Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərində muğamlardan və aşıq musiqisindən istifadəyə dair biliklərini şəhr edir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

2.1.Musiqi əsərlərini melodiya, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.

2.1.1. Azərbaycan bəstəkarlarının instrumental əsərlərinin bədii nümunələrlə əlaqəsini şəhr edir.

2.2. Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.

2.2.1. Azərbaycan xalq çalğı alətlərində ifa olunan musiqinin emosional hisslərə təsirini izah edir.

2.2.2. Muğam musiqisinin emosional hisslərə təsirini izah edir.

2.2.3. Dinlədiyi muğamlar haqqında təəssüratlarını ifadə edir.

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

3.1. Mahnını not və mətni ilə oxuyur.

3.1.1. Mahnını birsəsli akapella (müşayiətsiz) oxuyur.

3.2. Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

3.2.1. Mahnını birsəsli (solo) və xor tərkibində (ikisəsli) oxuyur.

IX sinif

IX sinifin sonunda şagird:

- Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, F.Əmirov, V.Mustafazadə, Q.Qarayev, F.Əlizadə, İ.S.Bax, R.Qliyer, C.Gerşvin, İ.Ştraus, B.Bartok, İ.V.Bethoven) və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;
- Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinin (mahnı, rəqs) muğam və aşıq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir;

- musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlardan istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir;
- musiqi əsərlərini hissi emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir;
- dinlədiyi musiqidən yaranan təəsüratlarını müxtəlif formada ifadə edir;
- mahnını not və mətni ilə oxuyur;
- fərdi qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

Məzmun xətləri üzrə əsas və alt standartlar.

1. Musiqi aləmi

Şagird:

1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, F.Əmirov, V.Mustafazadə, Q.Qarayev, F.Əlizadə, İ.S.Bax, R.Qliyer, C.Gerşvin, İ.Ştraus, B.Bartok, L.V.Bethoven) və onların əsərləri haqqında biliklərini müqayisəli şəkildə izah edir.

1.1.2. Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının geniş yayılmış əsərləri haqqında təqdimat edir.

1.2. Azərbaycan musiqi folklor nümunələri, mahnı, rəqs, muğam və aşıq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.

1.2.1. Azərbaycan musiqi folkloru nümunələrinin Qərbi Avropa bəstəkarlarının yaradıcılığına təsiri barədə münasibətini bildirir.

1.2.2. Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərində muğamlardan və aşıq musiqisindən istifadəyə dair kiçik təqdimatlar edir.

2. Emosional dəyərləndirmə

Şagird:

2.1. Musiqi əsərlərini melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.

2.1.1. Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının musiqili səhnə əsərlərində istifadə olunmuş bədii nümunələr haqqında təqdimat edir.

2.2. Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.

2.2.1. Simfonik orkestrdə ifa olunan musiqinin emosional təsiri haqqında fikrini izah edir.

2.2.2. Musiqi əsərlərinin emosional hisslərə təsiri ilə əlaqədar təqdimat edir.

2.3. Dinlədiyi musiqidən yaranan təəsüratlarını müxtəlif formada ifadə edir.

2.3.1. Dinlədiyi müxtəlif janrlı əsərlərdən yaranan təəsüratlarını ifadə edir.

3. Musiqi fəaliyyəti

Şagird:

3.1. Mahnını not və mətni ilə oxuyur.

3.1.1. Mahnını ikisəsli müşayiətsiz (akapella) oxuyur.

3.2. Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.

3.2.1. Mahnını birsəsli (solo) və xor tərkibində (ikisəsli) oxuyur.

1.6. Fəndaxili və fənlərarası inteqrasiya

İnteqrasiya əsas pədaqoji prinsiplərdən biri olaraq musiqi tədrisində mühüm rol oynayır.

“Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurrikulumu)” sənədində ümumi təhsilin pillələri və bu pillələr arasında əlaqə və ardıcılığın gözlənilməsi, bilik, bacarıq və vərdişlərin təhsil pillələri üzrə konsentrik inkişaf etdirilməsi vacib pədaqoji tələb kimi qoyulmuşdur. Təcrübə göstərir ki, tədris prosesində fəndaxili və fənlərarası inteqrasiyanın təmin edilməsi bilik və bacarıqların şagirdlər tərəfindən daha asan mənimsənilməsi, dərslərin maraqlı və məzmunlu qurulması, uşaqlarda tədqiqatçılıq meyillərinin yaranması üçün lazımdır.

Musiqi təlimində fəndaxili əlaqə fənn üzrə məzmun xətləri və müvafiq standartlar arasında əlaqələrin müəyyən olunması və gözlənilməsinə xidmət göstərir.

Fəndaxili əlaqənin təmin olunması tədris materiallarının mahiyyəti haqqında daha geniş təsəvvürlərin formalaşdırılmasına, bilik, bacarıq və vərdişlərin sistemli şəkildə aşılmasına imkan yaradır.

Fənlərarası əlaqə yolu ilə konkret anlayışların müxtəlif fənlərdə hansı forma və məzmununda əks olunması müəyyənləşdirilir. Şagirdlərdə müqayisələr aparmaqla ümumiləşdirmə bacarıqlarının formalaşdırılmasına, tədqiqatçılıq qabiliyyətlərinin gücləndirilməsinə yönəldilir.

Fəndaxili və fənlərarası inteqrasiya

Kodlaşma			I sinif	II sinif	III sinif	IV sinif
Məzmun xəttinin nömrəsi	Standartın nömrəsi	Alt -standartın nömrəsi				
1.			Musiqi aləmi			
1.	1.		İfa etdiyi və dinlədiyi uşaq mahnılarının müəlliflərini tanıyır.	İfa etdiyi və dinlədiyi musiqi əsərlərini tanıdığı nümayiş etdirir.	İfa etdiyi və dinlədiyi musiqi əsərlərini tanıdığı nümayiş etdirir.	Xalq musiqisi və professional musiqi haqqında təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.
1.	1.	1.	Mahnı müəlliflərinin adlarını sadalayır. A-d. 1.1.1.	Dinlədiyi və ifa etdiyi əsərlərin bəstəkarları haqqında qısa məlumat verir. A-d. 1.2.1.	Mahnı yazan bəstəkarlar haqqında sadə təqdimatlar edir. A-d. 1.1.1.	Professional və xalq musiqisi nümunələrini fərqləndirir. A-d. 2.2.2.
1.	1.	2.	Dinlədiyi mahnının müəllifini müəyyənləşdirir. A-d. 1.2.1.	Dinlədiyi musiqi əsərinin müəllifini tanıyır. A-d. 4.1.5.	Öyrəndikləri əsərlər vasitəsilə bəstəkarları fərqləndirir. A-d. 1.2.1.,2.2.2.	Bəstəkar və xalq melodiylarında tanıdığı intervalları müəyyən edir. A-d. 1.2.1.
1.	1.	3.	Mahnı müəlliflərini onların şəkillərindən tanıyır. A-d. 1.2.1.	Uşaq mahnıları haqqında qısa məlumat verir. A-d. 1.2.1.	Uşaq mahnıları haqqında kiçik təqdimatlar edir. A-d. 1.1.2.	Azərbaycan və digər xalqların musiqi nümunələri arasında oxşar cəhətləri müəyyənləşdirir (Yallı-Yalla, Qaytağı-Ləzginka). A-d. 1.1.1.

1.	2.		Əsas musiqi janrları (mahnı, rəqs, marş) və musiqi ifadə vasitələri (temp, ritm) haqqında təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.	Əsas musiqi janrları, musiqi ifadə vasitələri və musiqi əsərlərinin sadə quruluşu haqqda təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.	Əsas musiqi janrları, musiqi ifadə vasitələri və musiqi əsərlərinin quruluşu haqqda təsəvvürə malik olduğunu nümayiş etdirir.	Musiqi alətləri və musiqi kollektivləri haqqında biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir.	
1	2	1.	Əsas musiqi janrları və musiqi ifadə vasitələrini sadalayır.	Dinlədiyi musiqi əsərləri içərisində mahnı, rəqs, marş janrlarını müəyyən edir. A-d. 2.2.2.	Musiqi janrları (mahnı, rəqs, marş, rondo, variasiya) ilə əlaqədar kiçik təqdimatlar edir. A-d. 2.2.4.	Musiqi alətlərini və musiqi kollektivlərini (xor, rəqs, trio, ansambl) sadalayır. A-d. 2.2.2.	
1.	2.	2.	Xarakterik cəhətlərinə görə əsas musiqi janrlarını fərqləndirir. A-d. 1.1.2.	Müxtəlif janrlı musiqi əsərlərində sadə ifadə vasitələrini (ölçü, ritm, temp) müəyyən edir. F-t. 1.1.1.	Tembrə görə Azərbaycan və Avropa musiqi alətləri (tar-gitara, kamança-skpirka, tütək - fleyta, kanon, çəng-arfa) arasında oxşarlığı müəyyən edir. A-d.1.1.1., H-b. 1.1.1.	Milli və Avropa musiqi kollektivlərini fərqləndirir. H-b. 1.1.1., A-d. 1.2.1.	
1.	2.	3.	Mahnıların giriş, bənd, nəqarət hissələrini fərqləndirir. A-d. 2.2.5.	Dinlədiyi musiqi əsərlərinin quruluşunu (1, 2, 3 hissəli) müəyyənləşdirir. A-d. 1.1.2.	İnstrumental musiqi əsərlərinin quruluşları (1, 2, 3 hissəli, rondo, variasiya) haqqında kiçik təqdimatlar edir. A-d. 1.1.2.	Musiqi alətləri və musiqi kollektivləri haqqında təqdimatlar edir. A-d.1.1.1.	
2.			Emosional dəyərləndirmə				
2.	1.		Dinlədiyi musiqi əsərlərində ifadə olunan əhvali-ruhiyyəni sadə formada şərh edir, melodiyaaların ritm və tempinə uyğun hərəkətlər nümayiş etdirir.	Dinlədiyi musiqi əsərlərində ifadə olunan məzmunu qavradığını nümayiş etdirir.	Dinlədiyi musiqi əsərlərini emosional cəhətdən dəyərləndirə bildiyini nümayiş etdirir.	Dinlədiyi musiqi əsərlərini emosional cəhətdən dəyərləndirə bildiyini nümayiş etdirir.	
2.	1.	1.	Mahnının xarakterini (şən, qəmli) müəyyənləşdirir. T-i. 2.1.2.	Musiqi əsərinin müxtəlif məzmunlu emosional xarakterini izah edir. T-i. 2.1.1., A-d. 1.2.3.	Müxtəlif musiqi əsərlərinin emosional xarakteri barədə kiçik təqdimatlar edir. A-d. 4.1.7., T-i. 2.1.1.	Mahnının melodiyası ilə mətnin uyğunluğunu aydınlaşdırır. A-d. 1.2.1.	

2.	1.	2.	Mahnının emosional məzmununu ifa prosesində büruzə verir. A-d. 2.2.1.	İfa etdiyi mahnıların melodiylarına sadə vasitələrlə (ayaq tappılması, əl çalma, çırtma) ritm tutur. F-t. 2.1.1.	Musiqi alətlərinin tembrlərinin təbiətdəki səslərə uyğunluğunu müəyyən edir (tütək-bülbül, kontrabs-ay, kanon-suyun şırıltısı). A-d.1.1.1.	Musiqi əsərlərinin emosional məzmununa və xarakterinə uyğun bədii və təsviri sənət nümunələrini müəyyən edir. A-d 1.1.1., T-i.1.2.1.
2.	1.	3.	Musiqinin dəyişən tempinə və ritminə uyğun hərəkətlər edir. T-i. 3.1.4.	Verilmiş musiqi nümunələrini xarakterinə uyğun ifa edir. A-d. 1.2.3.		
3.			Musiqi fəaliyyəti			
3.	1.		Xor tərkibində birsəsli (unison) oxuyur.	Xor tərkibində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.	Xor tərkibində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.	Xor tərkibində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.
3.	1.	1.	Öyrənmək məqsədilə müəllimin oxuduğu nümunələri təkrar edir. H-b. 2.1.2.	Müəllimin göstərişilə mahnıların melodiyasını sözlərilə və notlarla oxuyur. A-d. 2.2.1.	Mahnıları 2 səsli ifa edir. A-d. 2.2.1.	“Mahnı-marş”, “Mahnı-rəqs” tipli musiqi nümunələrinin 2 səsli ifasında iştirak edir.
3.	1.	2.	İfa etdiyi melodiylara sadə vasitələrlə ritm tutur. F-t. 3.1.4.	Xor tərkibində 2 səsli (kanon) oxuyur. A-d. 2.2.1.	Öz ifasını sadə formada ritmik müşayiət edir. F-t. 2.1.4.	Xor daxilində kollektiv ifa qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir. A-d. 1.2.3.
3.	1.	3.	Xor daxilində kollektiv ifa qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir. A-d. 2.2.1.			
3.	2.		Sadə uşaq musiqi alətlərində tanış olduğu mahnılardan kiçik melodiya parçalarını çalır və oxuyur.	Sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.	Sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.	Sadə uşaq musiqi alətlərində ifa bacarıqlarını nümayiş etdirir.

3.	2.	1.	Oktava daxilində ayrı-ayrı notları çalır.	Oktavadakı 8 səsi 2 hissəyə ayıraraq (4 və 4) uşaq musiqi alətlərində ardıcıl olaraq notla və notsuz çalır.	İfa prosesində melodiyları ritmik müşayiət edir. F-t. 2.1.4.	2 və 3 hissəli və rondo quruluşlu mahnıları temp, ritm dəyişikliyinə uyğun müşayiət edir. F-t. 1.1.4.
3.	2.	2.	Qammanın I və V səslərindən istifadə etməklə öz ifasına müşayiət yaradır.	Uşaq zərb alətləri vasitəsilə müxtəlif musiqi kompozisiyaları müşayiət edir.	Birinci oktava daxilində müxtəlif intervalları (prima, sekunda, tersiya) uşaq musiqi alətlərində çalır.	Mahnılardan bir parçanı p və f nüansları ilə ardıcıl olaraq ifa edir (oxuyur). F-t. 2.1.5.
3.	2.	3.	Bir oktava daxilində səsləri yuxarı və aşağı olaraq oxuyur.	Uşaq musiqi alətində 4-8 xanəli sadə melodiyları ansambl (qrup şəklində) şəklində notla və notsuz ifa edir.	1 oktava daxilində melodiyanı müxtəlif tempdə çalır.	
3.	3.		Mahnı oxumaq qaydalarını bilir, sadə ölçülü dirijorluq jestlərinə əməl edir.	Mahnı ifaçılığını qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.	Mahnı ifaçılığını qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir və sadə melodiyların yaradılmasında iştirak edir.	Mahnı ifaçılığını qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir və sadə melodiyların yaradılmasında iştirak edir.
3.	3.	1.	Düzgün mahnı oxumaq qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir. A-d. 4.1.2.	Mahnının ladinin (major və minor) dinamik nüanslarla (mp, mf) düzgün səslənməsinə riayət edir. A-d. 2.2.1.	Müxtəlif ladları (major, minor) fərqləndirərək ifa edir (oxuyur). A-d. 2.2.1.	Ladlarına (major və minor) uyğun olaraq mahnıları 2 səslə ifa edir. A-d. 2.2.1.
3.	3.	2.	Səsin imkanlarından düzgün istifadə edir. A-d. 2.2.1.	Mahnının ritminə və tempinə uyğun oxuyur. A-d. 1.2.3.	Verilən ritmə uyğun melodiyanı tanıyır. A-d. 4.1.7.	Verilən melodik parçanı müxtəlif xarakterdə ifa edir.
3.	3.	3.	Öz ifasını 2/4 sadə ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərə bilir. F-t. 2.1.1.	Öz ifasını 2/4, 3/4 ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərə bilir. F-t. 2.1.4.	Öz ifasını 2/4, 3/4, 4/4 sadə ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərir. F-t. 2.1.4.	Verilmiş musiqi parçalarından 2/4, 3/4, 4/4 ölçüləri müəyyən edir. F-t. 2.1.4.

Kodlaşma			V sinif	VI sinif	VII sinif	VIII sinif	IX sinif
Məzmun xəttinin nömrəsi	Standartın nömrəsi	Alt-standartın nömrəsi					
1.			Musiqi aləmi				
1.	1.		Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri və onların geniş yayılmış əsərləri haqqında bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.
1.	1.	1.	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Q.Qarayev, F.Əmirov, V.A.Motsart, M.İ.Qlinka, L.V.Bethoven, P.İ.Çaykovski) və onların əsərləri haqqında biliklərini şərh edir. Ə. 1.1.3., 2.1.2.	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Üzeyir bəy Hacıbəyli, Müslüm Maqomayev, Fikrət Əmirov, Vasif Adıgözəlov, Tofiq Quliyev, Soltan Hacıbəyov, İohan Sebastiyən Bax, Frans Şubert, Sergey Raxmaninov, Rimski	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Q.Qarayev, F.Əmirov, C.Hacıyev, A.Məlikov, Ş.Axundova, E.Qriq, M.P.Musorski, J.Bize, İ.Ştraus) və onların əsərlərinə münasibət bildirir. Ə. 2.1.2.	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Niyazi Tağızadə, C.Cahangirov, Ə.Abbasov, C.Verdi, D.Sostakoviç, İ.Ştraus, F.Şopen, M.Qlinka, A.Borodin) və onların əsərlərinin oxşar və	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyov, F.Əmirov, V.Mustafazadə, Q.Qarayev, F.Əlizadə, İ.S.Bax, R.Qliyer, C.Gerşvin, İ.Ştraus, B.Bartok,

				Korsakov) və onların əsərləri haqqında biliklərini izah edir. Ə. 2.1.2.		fərqli cəhətlərini izah edir. Ə. 1.2.4., 2.1.2.	L.V.Bethoven) və onların əsərləri haqqında biliklərini müqayisəli şəkildə izah edir. Ə. 1.2.4., 2.1.2.
1.	1.	2.	Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının əsərlərini janr baxımdan oxşar cəhətlərini izah edir. Ə. 1.2.1.	Azərbaycan bəstəkarlarının xaraktercə eyni olan əsərlərini fərqləndirir. Ə. 1.2.3.	Azərbaycan və Avropa bəstəkarlarının proqramlı əsərləri haqqında fikirlərini izah edir. Ə. 2.1.2.	Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının eyni mövzulu əsərləri haqqında fikirlərini izah edir. Ə. 2.1.2.	Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının geniş yayılmış əsərləri haqqında təqdimat edir. Ə. 2.1.1.
1.	2.		Azərbaycan musiqi folklor nümayəndələri mahnı, rəqs, muğam və aşiq havalarında istifadə olunmuş bədii nümunələrə dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.	Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə (mahnı, rəqs), muğam və aşiq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.	Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə (mahnı, rəqs), muğam və aşiq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.	Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinə (mahnı, rəqs), muğam və aşiq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.	Azərbaycan musiqi folklor nümunələri, mahnı, rəqs, muğam və aşiq havalarına dair bilik və bacarıqlar nümayiş etdirir.
1.	2.	1.	Azərbaycan musiqi folklor nümunələrindəki (xalq mahnı və rəqs) ədəbi nümunələr haqqında biliklərə malik olduğunu nümayiş etdirir. A-d. 3.1.2., Ə. 1.1.4. T-i. 1.1.1.	Azərbaycan bəstəkarlarının xalq mahnı və rəqslərinin fortepiano üçün işləmələrinə münasibət bildirir. A-d. 3.1.2., Ə. 1.2.4.,	Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinin bəstəkar yaradıcılığına təsiri barədə münasibətini bildirir. A-d. 3.1.2., Ə. 1.2.4., T-i. 1.1.1.	Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinin rus bəstəkarlarının yaradıcılığına təsiri barədə münasibətini bildirir. A-d. 3.1.2., Ə. 2.1.2., T-i. 1.1.1.	Azərbaycan musiqi folklor nümunələrinin Qərbi Avropa bəstəkarlarının yaradıcılığına təsiri barədə münasibətini bildirir. A-d. 3.1.1. Ə-d. 1.2.1. T-i. 1.1.1.
1.	2.	2.	Azərbaycanın əsas muğamlarının və aşiq musiqilərinin adlarını	Muğam və aşiq musiqisini fərqləndirir. Ə. 1.2.1.	Muğam və aşiq musiqisinin ifa xüsusiyyətləri haqqında	Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərində	Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərində

			söyləyir və istifadə olunmuş poeziya nümunələri haqqında fikrini bildirir. Ə. 2.1.2.		təqdimat edir. Ə. 1.1.4., 1.2.4.	muğamlardan və aşığı musiqisindən istifadəyə dair biliklərini şərh edir. Ə. 1.2.4.	muğamlardan və aşığı musiqisindən istifadəyə dair kiçik təqdimatlar edir. Ə. 2.1.1.
2.			Emosional dəyərləndirmə				
2.	1.		Musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.	Musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.	Musiqi əsərlərini melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.	Musiqi əsərlərinin melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.	Musiqi əsərlərini melodiyası, ritmi və onlarda istifadə edilmiş bədii nümunələr haqqında fikrini nümayiş etdirir.
2.	1.	1.	Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların yaranmasında dinamik nüansların və bədii nümunələrin rolunu şərh edir. Ə. 1.1.4., 1.2.3. T-i. 3.1.1.	Xalq mahnıları və mahnı-rəqs işləmələrinin poeziya ilə əlaqəsini izah edir. Ə. 1.2.1., 1.2.3. T-i. 3.1.1.	Vokal musiqi əsərləri ilə bədii nümunələrin xaraktercə əlaqəsini şərh edir. Ə. 1.2.3., T-i. 3.1.1.	Azərbaycan bəstəkarlarının instrumental əsərlərinin bədii nümunələrlə əlaqəsini şərh edir. Ə. 1.1.4., T-i. 3.1.1.	Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının musiqili səhnə əsərlərində istifadə olunmuş bədii nümunələr haqqında təqdimat edir. Ə. 1.2.1. T-i. 3.1.1.
2.	1.	2.	Azərbaycan xalq rəqslərinin emosional hislərə təsirini izah edir.				
2.	2.		Dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını müxtəlif formada ifadə edir.	Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.	Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.	Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.	Musiqi əsərlərini hissi-emosional cəhətdən dərk etdiyini nümayiş etdirir.
2.	2.	1.	Dinlədiyi xalq rəqsləri haqqında təəssüratlarını ifadə	Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların	Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların	Azərbaycan xalq çalğı alətlərində ifa olunan	Simfonik orkestrdə ifa olunan musiqinin

			edir. Ə. 1.2.2., T-i. 3.1.2.	yanarında melodiya, ritm və tempin rolunu şərh edir. Ə. 2.1.2., T-i. 3.1.1.	yanarında tembrin rolunu şərh edir. Ə. 1.1.5., T-i. 3.1.1.	musiqinin emosional hisslərə təsirini izah edir. Ə. 1.1.5., T-i. 3.1.1.	emosional təsiri haqqında fikrini izah edir. Ə. 1.2.4., T-i. 3.1.1.	
2.	2.	2.		Azərbaycan xalq mahnılarının emosional hisslərə təsirini izah edir. T-i. 1.2.1.	Aşıq musiqisinin emosional hissələrə təsirini izah edir. T-i. 1.2.1.	Muğam musiqisinin emosional hissələrə təsirini izah edir. T-i. 1.2.1.	Musiqi əsərlərinin emosional hissələrə təsiri ilə əlaqədar təqdimat edir. T-i. 1.2.1.	
2.	2.	3.				Dinlədiyi muğamlar haqqında təəssüratlarını ifadə edir.		
2.	3.			Dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını ifadə edir.	Dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını müxtəlif formada ifadə edir.		Dinlədiyi musiqidən yaranan təəssüratlarını müxtəlif formada ifadə edir.	
2.	3.	1.		Dinlədiyi xalq mahnıları haqqında təəssüratlarını ifadə edir. T-i. 3.1.1.	Dinlədiyi aşıq havaları haqqında təəssüratlarını ifadə edir. T-i. 3.1.1.		Dinlədiyi müxtəlif janrlı əsərlərdən yaranan təəssüratlarını ifadə edir. T-i. 3.1.2.	
3.			Musiqi fəaliyyəti					
3.	1.		Mahnını not və mətni ilə oxuyur.	Mahnını not və mətni ilə oxuyur.	Mahnını not və mətni ilə oxuyur.	Mahnını not və mətni ilə oxuyur.	Mahnını not və mətni ilə oxuyur.	
3.	1.	1.	Mahnını not və mətni ilə birsəsli oxuyur.	Mahnını not və mətni ilə ikisəsli oxuyur.	Mahnını kanon şəklində not və mətni ilə oxuyur.	Mahnını birsəsli akapella (müşayiətsiz) oxuyur.	Mahnını ikisəsli müşayiətsiz (akapella) oxuyur.	

3.	2.		Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.	Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.	Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.	Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.	Fərdi, qrup və kollektiv ifaçılıq bacarığı nümayiş etdirir.
3.	2.	1.	Mahnını kollektiv tərkibində birsəsli (unison) oxuyur.	Mahnını qrup və kollektiv tərkibində ikisəsli (unison) oxuyur.	Mahnını solo-notla birsəsli, qrup tərkibində ikisəsli oxuyur.	Mahnını birsəsli (solo) və xor tərkibində (ikisəsli) oxuyur.	Mahnını birsəsli (solo) və xor tərkibində (ikisəsli) oxuyur.

İxtisarlər:

Azərbaycan dili – A-d.

Həyat bilgisi – H-b.

Fiziki tərbiyə - F-t.

Təsviri incəsənət – T-i.

Ədəbiyyat – Ə.

II. Təlim strategiyaları

2.1. Musiqi təliminin təşkilinə verilən əsas tələblər

Musiqi fənni üzrə təhsil proqramının (kurikulumunun) tələblərinə görə təlim prosesi əvvəlcədən müəyyən olunmuş nəticələrə əsaslanır. Bununla əlaqədar müəllim əlaqələndirici, istiqamətverici, məsləhətçi, şagirdlər isə öyrənmək üçün tədqiqat apararı, öyrəndiklərini tətbiq və təqdim etməyi bacaran yaradıcı subyektlər rolunda iştirak edirlər.

Müasir dövrdə pedaqoji prosesin təşkilində aşağıdakı prinsiplər əsas götürülür:

- pedaqoji prosesin tamlığı (təlimin öyrədici, inkişafetdirici, tərbiyəedici xarakterinin təmin olunması);
- təlimdə bərabər imkanların yaradılması (bütün şagirdlərə eyni təlim şəraitinin yaradılması);
- şagirdyönümlülük (tədris prosesinin şagirdin maraq və tələbatlarının ödənilməsinə, potensial imkanlarının inkişafına yönəldilməsi);
- inkişafyönümlülük (şagirdlərin idraki fəallığının izlənilib təhlil olunması, inkişaf səviyyəsinin tənziqlənməsi);
- fəaliyyətin stimullaşdırılması (şagirdlərin daha uğurlu təlim nəticələrinə istiqamətləndirilməsi və həvəsləndirilməsi);
- dəstəkləyici mühitin yaradılması (pedaqoji prosesin müvafiq maddi-tədris baza əsasında və sağlam mənəvi-psixoloji mühitdə təşkil edilməsi, səmərəli və keyfiyyətli təhlil üçün əlverişli və təhlükəsiz təlim şəraitinin yaradılması).

Musiqi dərslərində həmin prinsiplər aşağıdakı tələbləri ehtiva edir:

Pedaqoji prosesin tamlığı

- **Təlimin öyrədici xarakteri** – şagirdlərin Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin ən yaxşı nümunələri ilə tanış edilməsi, müəyyən həcmdə musiqiyə aid nəzəri biliklərin mənimsənilməsi, musiqini dinləmə, xarla oxuma bacarıqlarına yiyələnmələri.
- **Təlimin inkişafetdirici xarakteri** – şagirdlərin musiqi sahəsində yaradıcılıq qabiliyyətlərinin, musiqi təfəkkürü və yaddaşının inkişaf etdirilməsi, dünyagörüşlərinin genişləndirilməsi.
- **Təlimin tərbiyəedici xarakteri** – şagirdlərin musiqini emosional qavraması, onlarda bədii-estetik hiss və zövqün, mənəvi keyfiyyətlərin formalaşması.

Təlimdə bərabər imkanların yaradılması

- Şagirdlərin potensial imkanlarından dərş prosesində səmərəli istifadə olunması, heç bir şagirdin diqqətdən kənar qalmaması.
- Şagirdlərin müxtəlif uşaq musiqi alətlərindən istifadə etməsi və musiqili-ritmik hərəkətlərdə iştirakı üçün şəraitin yaradılması.
- Şagirdlərin musiqi dinlənilməsi və musiqi əsərlərinin müzakirəsində, improvizə prosesində iştirakının təmin olunması.

- Bütün istedadlı şagirdlərin fərdi yaradıcılıq qabiliyyətlərinin inkişafı üçün müvafiq imkanlardan səmərəli istifadə olunması.

Şagirdyönümlülük

- Təlimin məzmununun bütövlükdə şagirdlərin musiqi sahəsində həyati bacarıqlara, istedad və qabiliyyəti ilə fərqlənən şagirdlərin potensial imkanlarının inkişafına yönəldilməsi.
- Musiqi təlimindən şagirdlərin şəxsiyyətinin formalaşdırılmasında mühüm vasitə kimi istifadə edilməsi.
- Şagirdlərin müstəqil həyata hazırlanması və peşəseçimi ilə bağlı tədbirlərin görülməsi.

İnkişafyönümlülük

- Şagirdlərin musiqi əsərləri və musiqi haqqında anlayışlarının genişləndirilməsi.
- Musiqi biliklərinin və musiqi əsərlərinin şüurlu mənimsənilməsi, şagirdlərin bu əsərlər haqqında sərbəst rəy və fikir bildirilməsi.
- Musiqi əsərlərinin emosional qavranılmasının şagird şəxsiyyətinin inkişafına müsbət təsirinin təmin edilməsi.
- Xorla oxu prosesi vasitəsi ilə şagirdlərin kollektivçilik, ümumi mənafeyə xidmət, məsuliyyətlik keyfiyyətlərinə, habelə vokal-xor vərdişlərinə yiyələnməsi.
- İmprovizə yolu ilə şagirdlərin yaradıcı təfəkkür və təxəyyülünün inkişafı.
- Musiqili-ritmik hərəkətlər vasitəsilə şagirdlərin fiziki inkişafında irəliləyişlərin təmin edilməsi.

Fəaliyyətin stimullaşdırılması

- Şagirdlərin musiqi təlimi sahəsindəki irəliləyişlərinin, müvəffəqiyyətlərinin xüsusi qeyd olunması.
- Qismən zəif nəticə göstərən şagirdlərin həvəsləndirilməsi, onların hər bir uğurlu nəticələrinin rəğbətləndirilməsi.
- Şagirdlərin musiqi sahəsində istedad və qabiliyyətinin aşkara çıxarılması üçün yarış və müsabiqə xarakterli tədbirlərin həyata keçirilməsi, nəticələrin qiymətləndirilməsi.

Dəstəkləyici mühitin yaradılması.

- Maddi-tədris baza imkan verən hallarda musiqi kabinetlərinin təşkili.
- Musiqi təliminin səmərəliliyinin təmin olunması məqsədilə məktəbdə musiqi aləti (alətləri), uşaq musiqi alətləri, bəstəkarların portretləri, maqnitafon, televizor, ekran və digər zəruri texniki vasitələrin olması.
- Məktəblərin ixtisaslı, musiqi müəllimlərinə olan ehtiyacının ödənilməsi, bununla əlaqədar ixtisasartırma və yenidən hazırlanma tədbirlərinin gücləndirilməsi.
- İstedadlı uşaqların ifa bacarıqlarından istifadə etməklə, habelə müəllimin şəxsi nümunəsilə (musiqi alətində ifaçılığı, gözəl səsli mahnı oxuması) bütün sinfin fəallığının, onların musiqiyə olan marağının artırılması.

2.2. Musiqi təliminin təşkilində istifadə olunan forma və üsullar barədə

Humanist və demokratik prinsipləri üzərində qurulan müasir təhsil sistemi təlimin artıq pedaqogika elminə məlum olan ənənəvi formalarının təkmilləşdirilməsini, eyni zamanda təlim prosesində yaradıcılıqla tətbiq oluna bilən qeyri-standart formalardan istifadəni tələb edir.

Hazırkı musiqi təliminin məzmunu, onu təşkil edən standartlar elə qurulmuşdur ki, bunların reallaşdırılması yeni formalar tətbiq edilmədən mümkün deyil. Ona görə də hər bir standartda fərdi yanaşmaqla konfrans, seminar, müzakirə-diskussiya, ekskursiya xarakterli dərslər formalarından istifadə olunması məqsədəuyğun sayılır.

Konfrans dərslər forması. Bu dərslər forması təlim prosesində hər hansı bir geniş mövzu mənimsədildikdən sonra tətbiq edilə bilər. Belə dərslər sinifdə, yaxud məktəbin zalında təşkil etmək mümkündür.

Bunun üçün sinif 2 yerə bölünür. 45 dəqiqənin 20 dəqiqəsi bir qrupa, digər 20 dəqiqəsi isə o biri qrupa ayrılır. Yerdə qalan 5 dəqiqəni müəllim dərslərin yekunlaşdırılmasına sərf edir.

Birinci 20 dəqiqədə 1-ci qrup mövzu ilə əlaqədar suallar verir, o biri qrup isə həmin suallara cavab verir. Sonrakı 20 dəqiqədə qruplar öz yerlərini dəyişirlər. 40 dəqiqə bitdikdən sonra müəllim qalan 5 dəqiqə ərzində konfransın səviyyəsini, fəal olanları və düzgün cavab verənləri qeyd edir, onları qiymətləndirir.

Müzakirə-diskussiya dərslərində sinifdəki bütün şagirdlər hər hansı bir mövzunun müzakirəsində iştirak edirlər. Müzakirə prosesində məktəblilərin hər biri mövzu ilə əlaqədar fikirlərini söyləmək imkanı qazanırlar. Bu dərslər forması şagirdlərdə əməkdaşlıq etmək, fəkir mübadiləsi aparmaq, başqalarının rəy və mülahizələrinə hörmətlə yanaşmaq və ümumiləşdirmə bacarıqlarının formalaşmasına müsbət təsir göstərir.

Ekskursiya dərslər forması. Ekskursiya dərslər formasının başlıca əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, təlim materialının bilavasitə əyani surətdə tədrisinə əlverişli şərait yaranır. Belə dərslər ev-muzeylərdə, teatrlarda aparıla bilər. Ekskursiya - dərslərdə şagirdlər dərslər prosesində əldə etdikləri məlumatları əyani müşahidə edir, daha təfərrüatlı biliklər qazanır, onları təkrarlayır, tətbiq edir, dünyagörüşlərini genişləndirirlər.

Müasir dövrün tələblərinə uyğun olaraq, “Musiqi” fənninin tədrisində istifadə olunan yeni təlim üsullarını aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- İnsert
- BİBÖ
- Beyin fırtınası
- Venn diaqramı

İnsert metodu. Bu, işarələr sistemindən istifadə edib, düzgün cavab axtarılması metodudur.

Dərstdə informasiya xarakterli mətnləri oxuyub, seçmək üçün şagirdlərə müəyyən mətn paylanır. Mətnədə hər bir abzasın qarşısında aşağıdakı işarələrdən biri qoyulur:

- ? – məlumat başa düşülmür;
- B – əvvəl bildiklərim;
- + – yeni məlumat;
- – əvvəl bildiklərimi inkar edən biliklər.

Beləliklə, bütün siniflə ümumiləşdirmələr aparılır, məlumatın şagirdlərə nə dərəcədə aydın olduğu və ya aydın olmadığı, eləcə də onlar üçün yeni biliklər müəyyənləşdirilir və izah edilir.

Beyin fırtınası. Bu metod tətbiq edilərkən, şagirdlərin sərbəst fikirlərindən istifadə olunur. Bunun üçün müəllim bütün sinfi müəyyən bir problemlə əlaqədar fikir söyləmək üçün səfərbər edir və qısa müddətdə şagirdlər bu problemlə əlaqədar bildiklərini söyləyirlər. Müəllim fikirlərin hamısını dinləyir, lakin onları şərh etmir. Sonra bu fikirlər müəllim tərəfindən təhlil olunur və izah edilir.

Bu metodun məqsədi qısa müddətdə şagirdlərdən daha çox fikir toplayıb, onları ümumiləşdirməkdir.

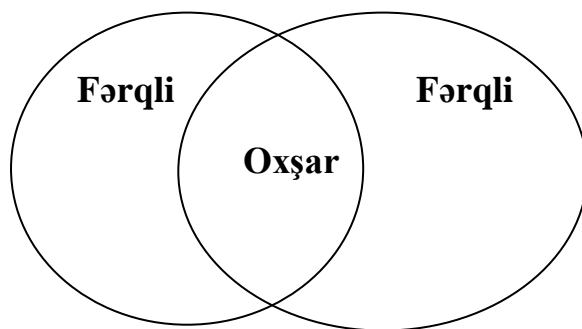
BİBÖ cədvəli. Bu metodun tətbiqində məqsəd əvvəlki bilik və təcrübə ilə yeni bilik arasında əlaqə yaratmaqdır. Bu metod «beyin fırtınası» üsulu ilə başlaya bilər. Sinif cütlərə və ya qruplara bölünür, mövzu elan edilir. Mövzu ilə bağlı olan yeni söz və terminlər aydınlaşdırılıb cədvəldə yerinə yazılır.

Bilirəm	Bilmək istəyirəm	Öyrəndim

Bundan sonra cütlər və ya qruplar müəllimlə mövzu ətrafında fikir mübadiləsi aparır və ümumiləşdirilmiş fikir lövhədəki cədvəldə qeyd olunur.

Venn diaqramı. Venn diaqramı iki kəsişən çevrədən ibarətdir. Bu çevrələrin kəsişən hissəsində müxtəlif mövzularda olan oxşar cəhətlər müəyyənləşir və orada yazılır. Çevrələrin kəsişməyən hissələrində isə mövzuların fərqli cəhətləri qeyd olunur.

Mövzulardan asılı olaraq bu çevrələrin sayı arta bilər.

2.3. Müəllimin təlim fəaliyyətinin planlaşdırılmasına dair nümunələr

Planlaşdırma hər bir fənn müəlliminin, o cümlədən musiqi müəlliminin qarşısında duran vacib vəzifələrdən biridir. Planlaşdırma dərslin məqsədlərini müəyyənləşdirir və müəllimin mövzu ilə əlaqədar fəaliyyətini düzgün istiqamətləndirir. İllik planlaşdırmada tədris vahidlərinə uyğun olaraq hər bir dərslin mövzusu və ona ayrılan saat miqdarı qeyd olunur. Tədris vahidləri məzmun standartlarına uyğun olaraq müəyyən edilir və onların ardıcılıq prinsipləri müəyyənləşdirilir. Bu zaman sadədən mürəkkəbə olan məzmun ardıcılığı, zamanla əlaqədar xronoloji ardıcılıq, eyni zamanda məntiqi ardıcılıq gözlənilməlidir. Tədris vahidinə uyğun saatlar müəyyənləşdirilərkən mövzuların əhəmiyyətliyi, həcmi və mürəkkəbliyi, eyni zamanda şagirdin maraqları da nəzərə alınmalıdır.

Musiqi müəllimi illik, yarım illik, həm də gündəlik dərslərin planlaşdırılması apararkən Təhsil Nazirliyi tərəfindən qəbul edilmiş məzmun standartlarına, qiymətləndirmə standartlarına, tədris planına, dərsliyə və müəllim üçün vəsaitə əsaslanmalıdır.

Müəllim tədris edəcək mövzuları aşağıdakı sxemə uyğun planlaşdırma bilər:

I sinif

Standart	Tədris vahidi	Mövzu	İntegrasiya	Resurs	Saat
1.1.1., 2.1.2., 3.1.1.	Musiqi aləminə səyahət	“Birinci zəng”	A.d. 1.2.4.	“Birinci zəng” (O. Zülfüqarov, H. Əliyeva), Azərbaycan Respublikası Dövlət Himni (Ü.Hacıbəyli, Ə.Cavad), disk, fortepiano	1
1.1.3., 2.1.2., 3.1.1.		Biz və musiqi	H.b. 1.1.1., T.i. 2.2.5.	“Birinci zəng” (O. Zülfüqarov, H. Əliyeva), disk, kompyuter, fortepiano	1
1.1.1., 2.1.3., 3.3.1.		Mahnı	A.d. 1.2.3., H.b. 1.1.1.	“Qırmızı şar” (A.Rzayeva, C.Məmmədov), maqnitafon, disk	1
1.1.3., 2.1.3., 3.1.2.		Rəqs	A.d. 1.2.4., H.b. 1.1.1.	“Qırmızı şar” (A.Rzayeva, C.Məmmədov), “Marş” (Ü. Hacıbəyli), fortepiano, şəkillər	1
Kiçik summativ qiymətləndirmə					1
1.1.1., 2.1.3., 3.1.2.	Musiqi aləminə səyahət	Marş	A.d. 1.2.4., H.b. 1.1.1., F.t. 4.1.2.	“Birincilərlik biz” (O.Rəcəbov, Ə.Ağayev), “Marş” (Ü.Hacıbəyov), fortepiano, şəkillər, disk	1
1.1.2., 2.1.2., 3.3.1.		“Vətənim”	A.d. 1.1.1., 1.2.4., T.i. 3.1.1.	“Vətənim” (S. Ələsgərov, H.Ziya), fortepiano, Azərbaycan təsvirləri olan şəkillər, kompyuter (slayd nümayişi üçün), proyektor	1

1.2.1., 2.1.2., 3.3.1.		Dövlət rəmzləri	A.d. 4.1.7., H.b. 1.1.1., 2.3.1.	Azərbaycan Respublikası Dövlət Himni (Ü.Hacıbəyli, Ə. Cavad), bayraq, şəkillər, disk, fortepiano	1
1.1.3., 2.1.1., 3.1.1.		Musiqinin xarakteri	A.d. 1.2.1., H.b. 1.1.1.	“Mənim dəcəl buzovum” (A.Rzayeva, C. Məmmədov), şəkillər, fortepiano, iş vərəqləri	1
Kiçik summativ qiymətləndirmə					1
1.1.2., 2.1.1., 3.3.2.	Musiqinin məzmunu	Musiqi və hisslər	H.b. 1.1.1.	“Mənim dəcəl buzovum” (A.Rzayeva, C. Məmmədov), “Qırmızı şar” (A.Rzayeva, C.Məmmədov), “Şən mahnı” və “Qəmli mahnı” (M.Mirzəyev), fortepiano, şəkillər	1
1.2.3., 2.1.2., 3.1.2.		Musiqi və təbiət	A.d. 2.1.2., H.b. 1.1.2.	“Gözəl Vətən” (O.Zülfüqarov, T.Elçin)“Elçin”, “Dağ çiçəyi” (Azərbaycan xalq rəqsi), milli geyimlər, fortepiano, şəkillər	1
1.2.3., 2.1.2., 3.1.2.		Musiqi və Vətən	A.d. 2.1.2., H.b. 1.1.2.	“Gözəl Vətən” (O.Zülfüqarov, T. Elçin), “Azərbaycan” (Azərbaycan xalq rəqsi), “Marş” (Ü.Hacıbəyli), fortepiano, şəkillər	1
Böyük summativ qiymətləndirmə					1
1.2.2., 2.1.2., 3.1.3.		Musiqi və Yeni il bayramı	A.d. 2.1.1., H.b. 1.1.1.	“Balaca yolka” (R.Şəfəq, H.Ziya), “Xalq yallısı” (M.Mirzəyev), şəkillər, fortepiano, iş vərəqləri	1
1.2.3., 2.1.2., 3.2.1. 1.1.1., 2.1.3., 3.2.3.	Musiqi dili	Musiqi əlifbası/ Musiqi nərdivanı	A.d. 1.1.2., 1.2.4. H.b. 1.1.1.	“Əlifba bayramı” (R. Mustafayev, C.Cavadlı), “Oynaq topum” (S.Hacıbəyov, M. Seyidzadə), şəkillər, fortepiano,	1
1.2.1., 2.1.3., 3.1.2., 3.2.3.		Vurğuların oyunu/ Temp	A.d. 2.1.2.	“Nəlbəki” (Azərbaycan xalq rəqsi), “Uşaq və dovşan” (S.Rüstəm, A.Səhhət), rəqs paltarları, şəkillər, fortepiano	1
Kiçik summativ qiymətləndirmə					1
1.2.2., 2.1.2., 3.3.1.	Musiqi və nağıl	“Nağıl – nəğmə”	A.d. 2.1.2., H.b. 1.1.1.	“Nağıl – nəğmə” (A. Sultanova, T. Elçin), “Nağıl” (F.Əmirov), şəkillər, fortepiano	1
1.1.3., 2.1.3., 3.3.3.		“Gülməli nağıl”	A.d. 1.2.4., Riy. 1.1.9.	“Nağıl – nəğmə” (A. Sultanova, T. Elçin), “Gülməli nağıl” (O.Zülfüqarov, T.Elçin), şəkillər, fortepiano	1
1.2.1., 2.1.3., 3.2.1.		“Nənəm nağıl danışır”	A.d. 2.1.2.	“Gülməli nağıl” (O.Zülfüqarov, T.Elçin), “Nənəm nağıl danışır” (S.İbrahimova, N.Xəzri), şəkillər, fortepiano, iş vərəqləri	1

1.2.1., 2.1.2., 3.2.1.		“Tıq-tıq xanım”	A.d. 2.1.4.	“Nənəm nağıl danışır” (S.İbrahimova, N.Xəzri), “Tıq – tıq xanım cizgi filmindən “Tıq – tıq xanımın mahnısı” (R.Mirişli, F.Qoca), mutfilmin nümayişi üçün kompyuter, proyektor, şəkillər	1
Kiçik summativ qiymətləndirmə					1
1.2.2., 2.1.1., 3.2.3.	Musiqi töhfəsi	“Novruz nağılı”	A.d. 1.2.1., T.i. 1.1.1.	“Qonaqlıq” (O.Zülfüqarov, X. Əlibəyli), “Novruzu” (Azərbaycan xalq rəqsi), şəkillər, fortopiano, şəkillər	1
1.2.2., 2.1.1., 3.3.2.		“Üç rəngli bayraq”	A.d. 1.1.2., T.i. 1.1.1.	“Üçrəngli bayraq” (R.Şəfəq, R. Yusiföğlü), Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni (Ü.Hacıbəyli, Ə.Cavad), “Marş” (Ü.Hacıbəyli), şəkillər, fortopiano	1
1.2.1., 2.1.1., 3.2.2. 3.3.3.		Mahnı çalığı / Bayram musiqisi	A.d. 1.1.2., 1.2.4.,2.2.5.	“Üçrəngli bayraq” (R.Şəfəq, R. Yusiföğlü), “Ucalsın nəğməmiz” (R.Mirişli, F.Qoca), “Ucalsın nəğməmiz” (R.Mirişli, F.Qoca), “Aşıqsayağı” (Ə.Abbasov), şəkillər, fortopiano	1
Kiçik summativ qiymətləndirmə					1
1.1.3., 2.1.3., 3.2.3.		“Hər birimiz bir çiçək”	A.d. 1.1.2., H.b. 1.1.2.	“Bənövşə” (S.Rüstəm, A.Şaiq), şəkillər, iş vərəqləri, fortopiano	1
1.2.2., 2.1.3., 3.2.2.		Gül bayramı	A.d. 1.2.4., T.i. 1.1.1.	“Bənövşə” (S.Rüstəm, A.Şaiq), “Qızıl gül” Azərbaycan xalq rəqsi, şəkillər, iş vərəqləri	1
1.1.1., 1.1.3., 2.1.2., 3.1.3., 3.3.1.		Ulu öndərimiz / Konsert zalında	A.d. 1.1.2., 1.2.4., H.b. 2.1.1., 2.4.1.	“Heydər baba” (O. Rəcəbov, Ə. Ağayev), portret, video çarx, fortepiano, kompyuter, proyektor	1
Böyük summativ qiymətləndirmə					2

Cəmi: 32 saat
I yarımil: 14 saat
II yarımil: 18 saat

Ənənəvi və müasir “musiqi” dərslərinin nümunələrinin müqayisəli təhlili

Azərbaycan Respublikasının ümumtəhsil məktəblərində XX əsrdə və XXI əsrdə “Musiqi” fənni üzrə geniş yayılmış təlim formalarından biri “sınıf-dərs” adlanır. Qabaqcıl musiqi müəllimləri bu təlim forması daxilində müxtəlif

metodlardan, integrativ üsullardan istifadə edərək musiqini böyüməkdə olan gənc nəsle aşılamağa cəhd göstərmişlər. Həmin “Musiqi” dərsləri ənənəvi dərslər kimi qəbul edilə bilər və bu dərslərdən bu gün də məktəblərdə istifadə edilir. Bu dərslərin mərhələlərini nəzərdən keçirək.

Dərs mahnılarının xorla oxunması, not savadı təlimi (solfecio etmə) və musiqi əsərlərinin dinlənilməsi (musiqi ədəbiyyatı ilə tanışlıq) mərhələləri üzrə aparılır. Tədris prosesində mərhələlər arasında üzvi əlaqələr yaradılmalıdır ki, keçilən hər bir dərslər haqqında şagirdlərdə tam təsəvvür olsun. Eyni zamanda müəllimlər keçilən mövzulara müvafiq əyani və texniki vasitələrdən geniş şəkildə istifadə etməli və dərslərin yüksək səviyyədə keçilməsinə nail olmalıdırlar.

Dərslərin birinci mərhələsində əsas diqqət şagirdlərdə vokal-xor vərdişlərinin aşılanması və mahnı oxumaq qabiliyyətinin inkişafına yönəldilir. Mahnıların xorla oxunması üzrə təmrinlər aparılır. Bu prosesdə şagirdlər vokal vərdişlərinə malik olmaqla yanaşı kollektivçilik ruhunda da tərbiyə olunurlar. Buna görə də xorla oxumaq musiqi fənni üzrə aparılan məşğələlərin əsasını təşkil edir.

Məşğələlərdə öyrədilən mahnı ilə əlaqədar olaraq şagirdlərin əvvəlcədən bir sıra musiqi təmrinlərini oxumaları vacibdir. Səs tellərinin köklənməsinə, onların lazımı qaydada səslənməsinə, vokal ifaçılıq texnikasının inkişafına müsbət təsir göstərən təmrinlər də diqqət mərkəzində saxlanılır. Bu prosesdə uşaqlarda musiqi qabiliyyəti inkişaf edir, musiqiyə olan həvəs, maraq getdikcə artır. Burada əsasən səs cihazının gigiyenasını gözləmək lazım gəlir. Gərginlik tələb edən zil səsle uzun müddət oxumağa yol verilmir.

Şagirdlər hər hansı mahnını oxuyarkən xaric səsle çıxarmamalı, mülayim və ifadəli səsle oxumağı öyrənirlər. Bu zaman şagirdlərə sait və samitlərin düzgün tələffüzünü, sakit və düzgün nəfəs alıb, onu qənaətlə sərfləməyi, musiqi cümləsini tam ortada kəsb, nəfəs almaq, oxuma qaydalarına riayət etməmək mahnının gözəl səslənməsinə mane olur.

Müəllim şagirdlərə yeni mahnı öyrətdikdə mahnının düzgün nümunə üçün səslənməsinə nail olmalı və həmin mahnıya uşaqlarda coşğun həvəs oyatmalıdır. Buna görə də yeni mahnının ilk dəfə nümunə üçün səslənməsi həlledici rol oynayır. Əks halda mahnı emosional təəssüratını itirir və şagirdlərdə mahnıya qarşı müsbət münasibət yaranmır.

Məhz buna görə də oxunan mahnının istər sözlərinin düzgün tələffüz edilməsində, istərsə də melodiyanın səlis ifasında müəllim aydın diksiyaya, səsin təmizliyinə, avazın ahəngdar olmasına xüsusi diqqət yetirməlidir. Mahnı nümunə üçün nə qədər ifadəli səslənərsə, şagirdlər tərəfindən də bir o qədər düzgün qavranılıb, öyrənilər. Mahnının öyrədilməsi üzrə iş aparılarkən müəllim şagirdlərə əvvəlcə mahnının musiqisini yazan bəstəkar və şair haqqında kiçik söhbət aparmalı, sonra mahnının hansı tonallıqda bəstələndiyini, onun ritmini və tempinin (sürətini), zil və bəm oxunan hissələrini, bənd və nəqəratlarını uşaqlara aydınlaşdırılmalıdır. Əsasən müəllim ona nail olmalıdır ki, şagirdlər oxuduqları mahnıların obraz, məzmun və xarakterini dərk edə bilsinlər. Bundan sonra mahnının mətnini izah etmək və öyrətmək işinə keçmək olar. Burada isə əsas məqsəd şagirdləri yeni mahnının sözlərilə tanış etməkdən, mətndə olan çətin sözlərin izahını verməkdən və şagirdlərin mah-

nının sözlərini düzgün tələffüz etməyə aydınlaşdırmaqdan ibarətdir. Şeir izah edilən zaman onun məzmunu, mənası aydınlaşdırılmalı, misralarda olan hecaların sayı göstərilməli, beytlər və bəndlər arasındakı əlaqə mütləq izah edilməlidir. Mahnının mətnini izah etdikdən sonra onun bir bəndini və nəqəratını öyrətmək olar.

Mahnının musiqisi uşaqlara öyrədilərkən imkan daxilində müəllim mahnının melodiyasını fortepianoda mütləq çalmalıdır. Bundan sonra mahnının melodiyasını uşaqlara bənd-bənd və ya musiqi frazları, cümlələr ilə ayrı-ayrılıqda öyrətməlidir. Mahnıda olan melodik və ritmik cəhətdən çətin oxunan musiqi parçalarını isə iki-üç dəfə təkrarlaqla, mahnının mükəmməl ifasına nail olmalıdır. Bu prosesdə müəllim “a-kapella” şəkildə ifaya da xüsusi diqqət yetirməlidir. Sonra isə mahnı uşaqlarla birlikdə xorla oxunmalı və onun düzgün, dəqiq ifa olunmasına nail olmalıdır. Oxunan mahnının səs həcmi (diapazonu) sinfin səviyyəsinə, uşaqların səs həcminə müvafiq olmalıdır.

Mahnının ifası zamanı müəllim melodiyaaların təmiz intonasiyasına, səs ahənginin birliliyinə, musiqidəki cümlələrin tələffüzünə, nəfəsdən düzgün istifadə etmək qaydalarına, ritmik və dinamik xüsusiyyətlərə bir daha xüsusi fikir verməlidir.

İkinci mərhələdə əsas məqsəd şagirdlərə ibtidai musiqi savadının əsaslarını öyrətmək, onları mahnının notla yazılışı, oxunuşu ilə tanış etməkdən, musiqi qaydaları haqqında təsəvvürlərin genişləndirməkdən ibarətdir. Bu mərhələ mahnının düzgün və səlis ifası işinə də xidmət edir.

Onu da qeyd edək ki, uşaqlara musiqi-not savadının verilməsi mahnıların bilavasitə öyrədilməsi ilə əlaqəli şəkildə aparılmalıdır. Məhz bu yolla musiqi savadına malik olan şagirdlər keçilən mahnının melodiyasını not ilə oxumağı bacarır, mahnını düzgün ifa edir. Onların musiqi yaddaşını möhkəmləndirir, yuxarı siniflərdə iki və ya üçsəsli mahnıların öyrənilməsində böyük imkanlar yaradır. Belə bir cəhəti də göstərək ki, ibtidai siniflərdə musiqi savadına dair verilən mövzuların mahnı, rəqs və marş janrları ilə əlaqəli şəkildə öyrənilməsi də əhəmiyyət kəsb edir. Şagirdlərin musiqi qabiliyyətlərinin inkişafına qüvvətli təsir göstərir.

Üçüncü mərhələ musiqi ədəbiyyatına dair məsələlərdən ibarətdir. Bu mərhələdə şagirdlərin musiqiyə olan həvəsini artırmaq, onlarda bədii hissləri inkişaf etdirmək, müntəzəm olaraq musiqi əsərləri dinləmək, bəstəkarların həyat və yaradıcılıqları ilə tanış etmək üzrə iş aparılır. Musiqi əsərlərinə uşaqların diqqətini cəlb etmək üçün əsəri nümayiş etdirməzdən qabaq müəllim əsər və onun bəstəkarı haqqında məlumat verməlidir. Bu prosesdə şagirdlərin diqqətini melodiyanın gözəl səslənməsinə, musiqidəki ritmik hərəkətlərə, əsərin ahəngdarlığına və sair ifadə vasitələrinə cəlb etmək lazımdır. Bu məqsədlə müəllim fonetikadan, filmotekadan, qrammofon vallarından, maqnitofon lent yazılarından geniş şəkildə istifadə etməlidir. Dinlənən musiqi əsəri və onun müəllifləri olan bəstəkarlar haqqında aparılan söhbətlər çox sadə, aydın və maraqlı olmalıdır.

Nümunə üçün **I sinifdə** ənənəvi üsulla aparılan musiqi fənni üzrə bir dərsin icmalına diqqət edək:

Mövzu:

1. “Biz məktəbliyə” mahnısı. Musiqisi Q.Hüseynlinin, sözləri H.Ziyanındır;
2. Marş, rəqs və mahnını fərqləndirmək;
3. Xalq musiqisi “Bayatı-şiraz” muğamından “Bərdaşt” hissəsi.

Məqsəd. 1. “Biz məktəbliyə” mahnısını uşaqlara öyrətmək (ritmik hərəkətlərlə), mahnıda vətənpərvərlik və əməyə məhəbbət kimi obrazların tərbiyəvi cəhətlərini aydınlaşdırmaq;

2. Marş, rəqs və mahnı janrları haqqında söhbət aparmaq, onları əyani şəkildə izah etmək və fərqləndirmək.

3. “Bayatı-şiraz” muğamında “Bərdaşt” hissəsini ayırd etmək və muğamlar haqqında məlumatı genişləndirmək.

Təchizat: fortepiano, maqnitofon, qrammofon valları, sxem və musiqi tabloları, musiqi lüğəti və dərsliklər.

Dərsin gedişi

Evə verilən tapşırıqların yoxlanılması, keçmiş dərsin təkrarı. Bu prosesdə müəllim şagirdlərdən keçən dərsdə hansı mahnını oxuduqlarını soruşur. müvafiq cavab alır. Sonra müəllim əvvəlki dərsdə keçilən mahnının xorla oxunmasını təmin edir. Xorla oxu zamanı müəllimin göstərişi ilə uşaqlar mahnı oxuma qaydalarına riayət edirlər. Mahnının bütövlükdə ifasından sonra isə müəllim uşaqlardan mahnının məzmununu, hansı xarakterdə olduğunu və hansı bəstəkar tərəfindən bəstələndiyini soruşur. Uşaqlar cavab verirlər. Sonrakı mərhələdə müəllim musiqi savadı və musiqi ədəbiyyatına dair keçilən mövzuların cavabını bir neçə şagirddən soruşur, keçmiş dərsə yekun vurur.

Yeni dərsdə musiqi təmrinlərinin oxunmasına da xüsusi fikir verilir. Not savadına dair keçilən mövzuları yada salır, əlavə edib qeyd edir ki, biz not xəttinin 2-ci pilləsində yazılan “sol” notunu 1-ci və 2-ci xətlər arasında yerləşən, “fa” notunu, 1-ci xəttin üzərində yazılan “mi” notunu və həmin xəttin altında yerləşən “re” notunu öyrənmişik. Bununla bərabər 2-ci xəttin üzərində skripka (kaman) açarının yazılışı qaydasını da bilirik. İndi isə notların adlarını və uzunluqlarını göstərən işarələrə diqqət edək. Şagirdlərdən biri yazı taxtasında notların uzunluqlarını çəkir və adlarını deyir: bu, bütöv notdur, uzunluğu “1 və, 2 və, 3 və 4 və” hesaba bərabərdir, bu çörək notdur, uzunluğu “1–və” hesaba bərabərdir, bu, yarım notdur, uzunluğu “1–və, 2–və” hesaba bərabərdir və sairə. Bundan sonra şagirdlər sol¹, fa¹, mi¹, re¹, do¹ notlarını çərəklərlə birləşən do¹ notu istiqamətində oxuyurlar. Oxuma zamanı sait səslər girdə uzun, samit səslər isə qısa və dəqiq tələffüz olunur. Musiqi çalınır, müəllim bir dəfə bu təmrini özü oxuyur və sonra isə uşaqlara oxutdurur. Sonra həmin musiqi təmrini hecalarla (mu, mo, mi, me, ma) oxunur. Bundan sonra müəllim sözünə davam edir. Bu dərsdə tanış olacağınız yeni mahnı bəstəkar Q.Hüseynlinin “Biz məktəbliyə” mahnısıdır. Gəlin mahnının musiqisinə qulaq asaq. Mahnı çalınır. Müəllim uşaqlarda təəssürat yaratmaq üçün

dinlənilən mahnının melodiyasını bir dəfə də sözləri ilə ifa edir. Bundan sonra uşaqlara üzünü tutub deyir: – Mahnı xoşunuza gəldimi? Uşaqların mahnı ilə tanışlığından sonra, müəllim mahnının məzmunu və xarakterini izah edir.

Uşaqlar, bildiyimiz kimi, dünya miqyasında tanınmış “Cücələrim” mahnısını bəstəkar Q.Hüseynli yazmışdır. Bəstəkar uşaqlar üçün çoxlu mahnılar yazıb, onların əksəriyyəti dillər əzbəridir. “Tapmaca-nəğmə”, “Gənc alpinistlər”, “Qaliblər”, “Məktəbə”, “Qatar” və sairə bunlara parlaq misal ola bilər. İndi öyrəndiyimiz “Biz məktəbliyə” mahnısının sözlərini Azərbaycan poeziyasının tanınmış nümayəndələrindən biri olan görkəmli təmsil ustası H.Ziya yazmışdır. Xarakter etibarilə mahnı şən-şux əhval-ruhiyyə, cəld, marşsayağı şəkildə, 2/4 ölçüsündə yazılmışdır. Məzmunca bu mahnıda uşaqların gözəl həyatı tərənnüm edilir. Mahnının təhlilindən sonra müəllim uşaqlara mahnının melodiyasını öyrədir. Uşaqlara mahnını misra-misra öyrətdikdən sonra, onun bəndlərini nəqərat hissəsi ilə birlikdə xorla oxutdurub mahnını tamamlayır.

Bundan sonra marş, rəqs və mahnı janrları haqqında məlumat verilir. Müəllim uşaqlara müraciət edərək xatırladır ki, siz ən kiçik yaşlarınızda uşaq bağçalarında tərbiyə almısınız. Bağçada bayram şənliklərində, sərhədciklərdə mahnı oxumağı, rəqs etməyi və marş tempində çalınan musiqi ilə yerimişsiniz. İndi isə mən sizə bu musiqi parçalarının melodiyasını ayrı-ayrılıqda fortepianoda çalacağam. (Musiqi çalınır, müəllim uşaqlara “Nəlbəki” Azərbaycan xalq rəqsini, O.Zülfüqarovun “Qərənfil” mahnısını və Ü.Hacıbəyovun “Əsgər” mahnısını – (marşını) ifa edir.

Musiqi çalındıqdan sonra, müəllim çalınan əsərlərin uşaqlara necə təsir etdiyini soruşur. Uşaqlar mahnı, rəqs və marş musiqisini ayırd edir, bu musiqi əsərlərinin hansı xarakter daşdığını müəyyənləşdirirlər.

Müəllim fortepiano arxasına keçir və müəyyən bir musiqi parçası ifa edir, yaxud valçaldıran vasitəsilə səsləndirilir. Şagirdlərin nəzərinə çatdırır ki, bu Azərbaycan xalq musiqisinin parlaq nümunələrindəndir. Bu, “Bayatı-şiraz” muğamının “Bərdaşt” hissəsidir. Sonra şagirdlərin nəzərinə çatdırır ki, Azərbaycan xalq musiqisinin əsasını 7 muğam təşkil edir. Buraya “Rast”, “Şur”, “Bayatı-şiraz”, “Cahar-gah”, “Humayun”, “Segah” və “Rahab” muğamları aiddir. Bunlar əsas muğamlar sayılır və hərəsi ayrı-ayrılıqda müəyyən hissələrdən ibarət olurlar. Bununla yanaşı bir neçə əlavə muğamların adlarını da qeyd etmək olar. Bayatı-kürd, Bayatı-qacar, Şüştər və sairə muğamlar köməkçi muğam sayılır.

Müəllim dərstdə keçilən mövzulara dair sual-cavab aparır, dinlənən musiqi əsərlərinin uşaqlar tərəfindən necə mənimsədiklərini soruşur. Dərsi yekunlaşdırır, evə tapşırıq verir. “Biz məktəbliyə” mahnısının melodiyasını öyrənmək, ritmik hərəkətləri göstərməklə əlaqələndirmək. Azərbaycan xalq muğamlarını dinləmək.

Bu dərsin mərhələlərindən göründüyü kimi, XX əsrin sonlarında “Musiqi” fənni üzrə işi “Mahnı oxuma”, “Musiqi dinləmə” və “Not savadının verilməsi” kimi mərhələlərdən ibarət olurdu. Bu dərslərdə fənlərarası əlaqə, inteqrasiya (fəndaxili və fənlərarası) kimi, məktəblilərin bilik, bacarıq və vərdislər sisteminin inkişaf etdirilməsi kimi elmi-pedaqoji anlayışlara rast olunmur. Ənənəvi dərslərdə məktəblilərə yalnız musiqi haqqında müəyyən bilik, bacarıq və vərdislər heç də onların bir şəxsiyyət kimi inkişafına təsir göstərmirdi, dərslər ətraf ələmlə əlaqəli şəkildə təd-

ris olunmurdu. Məhz bu baxımdan XXI əsrin əvvəllərində yaradılmış “Musiqi kurikulumu”na uyğun olaraq məktəblərimizdə tədris olunan müasir dərs nümunələrini nəzərdən keçirək.

I SINIF

Dərsin mövzusu:

Mahnının tərkib hissələri: giriş, bənd, nəqərat.

Məzmun standartları: 1.2.3., 2.1.1., 3.1.3, 3.3.3.

Məqsəd:

1. Mahnının girişi, bəndi və nəqərat hissələrini fərqləndirir;
2. Dinlədiyi mahnının xarakterini (şən, qəmli, həyəcanlı) müəyyənləşdirir;
3. Xor daxilində kollektiv ifa qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir;
4. Öz ifasını sadə ölçülü dirijorluq jestlərinə uyğunlaşdırır.

İntegrasiya:

1) Fəndaxili: 1.2.3., 2.1.1., 3.1.3, 3.3.3.;

2) Fənlərarası: A.d.- 3.1.6, 2.2.7., H.b.-2.4.1., R.y. 3.1.3., T.i. 2.2.3.

Strategiya: Beyin həmləsi, diskussiya, müqayisə.

Resurslar:dərslik, iş dəftəri, müəllim üçün vəsait, not və musiqi muntəxəbatı, plakatlar, şəkillər, maqnitofon, DVD pleyer, qiymətləndirmə plakatı, kompüter və s.

Dərsinmərhələləri:

1. Motivasiya.

Problem situasiyası yaratmaq üçün “Məktəbli haqqında mahnı” (mus. O.Rəcəbovun, söz.Ə.Ağayevindir) ifa olunur.

Suallar:

a) Mahnı və onun sözləri haqqında nə deyə bilərsiniz? (Şagirdlər mahnının xarakteri, dinamik nüanslar, temp, ritm və məzmunu haqqında öz fikirlərini söyləyirlər).

b) Mahnıda təkrar olunan hissələr varmı?

– Mahnıda bir melodiya eyni sözlərlə hər dəfə ifa olunur.

c) Mahnı hansı hissələrdən ibarətdir?

Bu sual-cavab vermək üçün sinif qruplara bölünür.

2. Tədqiqatın aparılması.

Sınıf 3 qrupa ayrılır və onlara öyrənilmiş mahnıların adları olan kağızlar verilir.

*Tapşırıq:*Δ, □ və Ofiqurları ilə mahnı hissələrinin dəyişikliyinə göstərin.

Δ – giriş, □ – bənd, O – nəqərat.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi – 5 dəqiqə.

Müzakirə zamanı mahnının giriş, bənd və nəqəratı haqqında məlumatlar verilir.

4. Ümumiləşdirmə və nəticə:

Mahnı giriş (Δ) – giriş, (\square) – bənd və (O) *nəqərat* hissələrindən ibarət olur.

5. Yaradıcı tətbiqetmə.

Tapşırıq: Giriş, bənd və nəqəratdan ibarət öyrənilmiş 3 mahnının adlarını yazın, onların müəlliflərinin adlarını söyləyin və onların hərəsindən bir bənd oxuyun.

6. Qiymətləndirmə və refleksiya.

Dərs yekunlaşdırılır: – Bu dərsdə biz adətən mahnıların giriş, bənd və nəqərat hissələrindən ibarət olduğunu öyrəndik.

– Buna necə nail olduq?

– Hansı bəstəkarların əsərlərindən istifadə etdik?

– Əsərlərin adlarını söyləyin.

Qiymətləndirmə: Müəllim uşaqların mahnı janrında yazılan əsərlərdəki giriş, bənd və nəqərat hissələrini necə fərqləndirdiklərini müəyyənləşdirir, mahnıların düzgün ifa olunmasına nəzarət yetirir.

Qiymətləndirmə cədvəli

№	Meyarlar	I (zəif)	II (orta zəif)	III (yaxşı)	IV (əla)
	Grup				
1.	Öz fikrini ifadə edir.				
2.	Musiqi nümunələrini fərqləndirir.				
3.	Mövzu ilə əlaqədar nəticə çıxarır.				
4.	Mahnı melodialarını təmiz oxuyur.				

II SİNİF

Dərsin mövzusu: “Marş janrı”

Məzmun standartları: 1.2.2., 2.1.1., 3.1.2.

Məqsəd:

1. Marş janrını xarakterik cəhətlərinə görə fərqləndirir;
2. Marşın xarakterini (şən, qəmli, həyəcanlı) müəyyənləşdirir;
3. İfa etdiyi marşa sadə vasitələrlə ritm tutur;

İnteqrasiya:

1) *fəndaxili:* 2.1.1., 3.1.2., 3.3.2.

2) *fənlərarası:* A.d.-1.1.2.; H.b.-2.1.1.; T.i.-2.2.2., F.t.-4.1.2.

Strategiya: Beyin həmləsi, müzakirə, müqayisə, Venn diaqramı.

Resurslar: Dərslik, iş dəftəri, şəkillər, maqnitofon, disk və s.

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya.

Q.Qarayevin “Marş” fortepiano pyesi səsləndirilir və sinifdəki 2 qrupa bölünmüş şagirdlərə təklif olunur ki, onlar bu musiqi nümunəsinin təranələri altında rəqs və marş hərəkətləri etsinlər. Bundan sonra müəllim şagirdlərə belə suallarla müraciət edir:

Suallar:

a) Dinlədiyiniz musiqi nümunələrinin təranələri altında rəqs etmək olarmı?
– Yox.

b) Dinlədiyimiz musiqi nümunəsinin təranələri altında addımlamaq olarmı?
Bundan sonra tədqiqat sualı verilir:
– Marş musiqisi nəyə görə lazımdır?

2. Tədqiqatın aparılması.

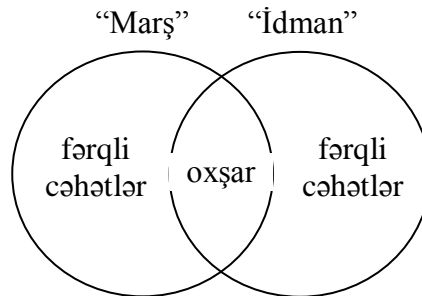
O.Zülfüqarovun marş xarakterli “İdman” mahnısı səsləndirilir.

Suallar:

a) Uşaqlar, mahnı nəyə həsr olunmuşdur?

b) Mahnının xarakteri ilə Q.Qarayevin “Marş”ı arasında oxşarlıq nədən ibarətdir?

Tapşırıq: Q.Qarayevin “Marş” fortepiano pyesi ilə O.Zülfüqarovun “İdman” mahnısı arasında oxşar və fərqli cəhətləri tapın.

Oxşar cəhətlər:

Hər ikisi marş xarakterlidir.

Fərqli cəhətlər:

a) “Marş” pyesi instrumental əsərdir;

b) “İdman” marş xarakterli mahnıdır.

Tapşırıq: Q.Qarayevin “Marş” fortepiano pyesinin məzmununu aydınlaşdıraraq ona uyğun şəkil çəkin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi.

Dinlənən musiqi nümunələrinin hər ikisinin addımlamaq üçün məqsədəuyğun olduğu haqqında fikir mübadiləsi ətrafında müzakirələr aparılır.

4. Ümumiləşdirmə və nəticə.

“Marş” musiqisi insanların hərəkətini tənzim edən, nizamlayan bir janrdır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə.

Dərstdə müəllimin köməyiylə uşaqlar bəstəkar O.Zülfüqarovun “İdman” mahnısı (söz. S.Zərdablı) frazalarla və sözləri ilə birlikdə öyrədilir. Sınıf qruplara bölünür və “İdman” mahnısının məzmununa uyğun şəkil çəkmək tapşırılır.

6. Qiymətləndirmə və refleksiya.

Dərs ümumiləşdirilir: “Bu dərsdə biz marş janrı ilə tanış olduq”.

Suallar:

a) bunu necə etdik?

b) “Marş” janrının aydınlaşdırılması üçün hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?

c) Bu musiqi nümunələrinin müəllifləri kimdir?

Verilən suallara, verilən cavablara və mahnının öyrənilməsi zamanı düzgün ifalara uyğun şagirdlər qiymətləndirilir.

Qiymətləndirmə cədvəli

№	Meyarlar	I (zəif)	II (orta zəif)	III (yaxşı)	IV (əla)
	Qrup				
1.	Öz fikrini ifadə edir.				
2.	Musiqi nümunələrini fərqləndirir.				
3.	Mövzu ilə əlaqədar nəticə çıxarır.				
4.	Təqdimat edir.				

III SİNİF

Dərsin mövzusu: Proqramlı instrumental musiqi və mahnılar.

Məzmun standartları: 1.1.2., 2.1.1., 3.1.2., 3.3.2.

İnteqrasiya: A.d.2.1.2., Riy.3.2.2., H.b.1.2.1.

Məqsəd: Uşaqlar üçün mahnı və instrumental musiqi yaradan bəstəkarların yaradıcılığını müqayisə etmək. Instrumental və mahnı janrlarında oxşar və fərqli cəhətləri göstərmək.

İş üsulu: Beyin həmləsi, Venn diaqramı, müzakirə.

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya.

Problem vəziyyəti yaratmaq məqsədilə bəstəkar Fikrət Əmirovun keçən dərsdə öyrədilmiş “Tənbəl” mahnısı ifa olunur.

– Uşaqlar, mahnıda melodiya başqa daha hansı incəsənət, ədəbiyyat janrı iştirak edir?

– Mahnının Mətni onun musiqisinə uyğun gəlirmi?

Suallara cavab alandan sonra müəllim bəstəkar Musa Mirzəyevin fortepiano üçün yazılmış “Yumoresko” əsərini səsləndirir və şagirdlərə aşağıdakı suallar verilir:

- Eşitdiyiniz əsər hansı musiqi alətində səsləndirilib?
 - Zarafət xarakterli “Yumoresko” fortepiano pyesində söz varmı?
- Suallara mümkün cavablar alındıqdan sonra tədqiqat sualı verilir.

Tədqiqat sualı:

- Mahnı və instrumental janr arasında oxşar və fərqli cəhətlər varmı?

2. Tədqiqatın aparılması – 10 dəq.

Sınıf qruplara bölünür. Tək qruplara mahnının, cüt qruplara isə instrumental musiqinin xüsusiyyətləri haqqında fikir söyləmək tapşırılır. Bu iki janr arasında oxşar və fərqli cəhətlər aydınlaşdırılır.

Tapşırıq: Venn diaqramı vasitəsilə bir-birilə kəsişən çevrələrdə oxşar və fərqli cəhətlər yazılsın.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi – 5 dəq.

Mahnıda və instrumental musiqidə melodiya və onun müşayiəti arasında əlaqə müəyyənləşdirilir. Bununla əlaqədar musiqi ifadə vasitələri haqqında biliklər təkrarlanır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə – 3 dəq.

a) Mahnıda musiqidən əlavə söz də var. Hər İki mahnı fortepiano aləti ilə müşayiətə olunur;

b) Instrumental musiqidə mahnıdakı melodiyanın rolunu sağ ilə çalınan melodiya, müşayiətin rolunu isə sol əli ilə çalınan akkordlar ifa edir.

c) Fikrət Əmirovun yaradıcılığında əsas yeri mahnılar və instrumental musiqi nümunələri, Musa Mirzəyevin yaradıcılığında isə instrumental musiqi çoxluq təşkil edir.

5. Yaradıcı tətbiqetmə – 14 dəq.

Bəstəkar Musa Mirzəyevin “Yumoresko” fortepiano pyesində sağ əl ilə çalınan melodiya bir parça notlarla ifa olunur.

Tapşırıq: Tək qruplara “Tənbəl” mahnısının temperamentli hissəsini ayaq tapşırması ilə, xanənin ikinci, üçüncü notlarını əl çalmaqla, cüt qruplara isə müəllimin müşayiəti ilə mahnını ifa etmək tapşırılır.

6. Qiymətləndirmə və refleksiya – 3 dəq.

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu gün biz mahnı ilə instrumental musiqi, həm də onları yaradan bəstəkarların yaradıcılığı arasında oxşar və fərqli cəhətləri aydınlaşdırmağa çalışdıq. Bunu necə etdik?

– Uşaqlar, bəstəkarlardan Fikrət əmirovun və Musa Mirzəyevin yaradıcılığında kəmiyyətcə hansı janr daha üstün yer tutur?

– Bu bəstəkarların hansı əsərlərini dinlədik?

Qiymətləndirmə cədvəli

№	Meyarlar	I (zəif)	II (orta zəif)	III (yaxşı)	IV (əla)
	Grup				
1.	Öz fikrini terminlərdə ifadə edir.				
2.	Oxuduğu melodiyanı notla ifa edir.				
3.	Mövzu ilə əlaqədar təqdimat edir.				
4.	İkisəsli xorda iştirak edir.				

IV SİNİF

Dərsin mövzusu: “Mənim xalqımın musiqisi ilə dünya xalqlarının musiqisi arasında keçilməz sərhədlər yoxdur”.

Məzmun standartları: 1.1.3., 1.1.1., 1.2.2.

Məqsəd: 1. Azərbaycan və digər xalqların musiqi nümunələri arasında oxşar cəhətləri fərqləndirir.

2. Professional və xalq musiqisi nümunələrini fərqləndirir;

3. Milli və Avropa musiqi kollektivlərini fərqləndirir.

İnteqrasiya: 1. Fəndaxili: 1.1.1., 2.2.2., 1.2.2.

2. Fənlərarası: X.d. 2.2.2., A.d. 3.1.5.

Strategiya: Beyin həmləsi, Venn diaqramı, müqayisə, diskussiya.

Resurslar: dərslik, iş dəftəri müəllim üçün vəsait, not və səs muntəxəbatları, planotlar, şəkillər və s.

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya.

Problem situasiyası yaratmaq üçün O.Rəcəbovun marş xarakterli “Azərbaycan yaşayır” mahnısının tərəneləri altında sinfə daxil olurlar.

Suallar:

1. Uşaqlar, siz hansı xarakterli musiqi nümunəsilə sinfə daxil oldunuz?

2. Bu mahnıda nədən danışılır?

3. Belə mövzulu hansı mahnıların adlarını söyləyə bilərsiniz?

Bu suallara cavab vermək üçün sinif qruplara bölünür.

2. Tədqiqatın aparılması.

I qrup mahnının melodiyasına, II qrup mahnının müşayiətini, III qrup bəndin və nəqəratın xarakterləri haqqında fikir söyləmək tapşırılır.

Tapşırıq: Venn diaqramı vasitəsilə qruplar dinlədikləri mahnının hissələri arasında oxşar və fərqli cəhətləri müəyyənləşdirirlər.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi. Melodiya və müşayiət arasında əlaqələr müəyyənləşdirilir. Eyni zamanda Niyazinin “Qaytağı” simfonik rəqsi, sonradan “Ləzginka” Dağıstan rəqsi dinlənilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə.

- a) Dinlənilmiş iki rəqsin eyni rəqs xarakterli olduğu müəyyənləşdirilir;
- b) “Qaytağı”nın simfonik orkestri, “Ləzginka”nın isə Dağıstan musiqi alətləri ansamblı tərəfindən ifa edildiyi aydınlaşdırılır;

5. Yaradıcı tətbiqetmə.

Bəstəkar O.Rəcəbovun “Azərbaycan yaşayır” mahnısı öyrədilir. Əvvəlcə notla ifa olunur, sonradan isə sözləri ilə ifa edilir.

Tapşırıq: Tək qruplar melodiyanı, cüt qruplar isə mahnının ritmini tuturlar.

6. Qiymətləndirmə və refleksiya.

Dərs ümumiləşdirilir.

– Bu gün biz simfonik orkestrin “Qaytağı” və “Ləzginka” Dağıstan xalq rəqsini dinlədik. Bunu necə etdik?

– “Azərbaycan yaşayır” mahnısının xarakteri necədir?

– Dinlədiyiniz əsərlərin və oxuduğunuz mahnının müəllifləri kimdir?

Qiymətləndirmə cədvəli

№	Meyarlar	Qrup			
		I (zəif)	II (orta zəif)	III (yaxşı)	IV (əla)
1.	Öz fikrini musiqi ifadə vasitələri ilə ifadə edir.				
2.	İkisəsli mahnıların hər bir səsini sərbəst oxuyur.				
3.	Oxuduğu mahnını impovizə edə bilir.				
4.	Mövzularla əlaqədar təqdimat edir.				

V sinif

Mövzu: Neft daşları obrazı təsviri incəsənətdə və musiqidə.

Məzmun standartları: 2.1.1., 3.2.1.

İntegrasiya: Fənlərarası T.i. 2.1.1., Əd. 1.2.4.

Məqsəd: Maddi və mənəvi sərvətimiz olan "Neft daşları"nın obrazı ilə rəsm əsərlərində tanış olur və ona uyğun Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərini göstərir.

İş üsulu: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə.

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya:

Azərbaycan rəssamlarının "Neft daşları"na həsr olunmuş bir neçə əsərləri lövhədən asılır. Bunlar Tahir Salahovun "Xəzərdə səhər", Toğrul Nərimanbəyovun "Xəzər" əsərləridir. Şagirdlər şəkillərə tamaşa etdikcə eyni zamanda vaxtilə çox

məşhur bir mahnı olan bəstəkar Ağabacı Rzayevanın "Neftçi Qurban" (sözləri Hüseyn Arifindir) mahnısını dinləyirlər. Mahnı sona çatdıqdan sonra müəllim uşaqlara suallarla müraciət edir.

- Uşaqlar lövhədən asılmış şəkillər haqqında nə deyə bilərsiniz?

- "Neftçi Qurban" mahnısını dinlədiniz. Siz bilən adı çəkilən bu şəxs hansı işlə məşğul olub ki, onun haqqında mahnı yazıblar?

Tədqiqat sualı:

Tahir Salahovun "Xəzərdə səhər" və Toğrul Nərimanbəyovun "Xəzər" rəsm əsərlərinin məzmununa uyğun daha hansı mahnıları bilirsiniz?

2. Tədqiqatın aparılması

Şagirdlərə iş vərəqində aşağıdakı cədvəl təqdim olunur və təsviri incəsənət nümunələrinə uyğun bildikləri mahnıların adlarını yazmağa tapşırılır.

№	Təsviri incəsənət əsərinin adı	Musiqinin adı
1	"Xəzərdə səhər" (T.Salahov)	
2	"Xəzər" (T.Nərimanbəyov)	

Tapşırıq: Tanış olduğunuz təsviri incəsənət əsərlərinə bənzər şəkillər çəkin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi:

"Neft daşları" və onunla əlaqədar incəsənət əsərləri ətrafında fikir mübadiləsi aparılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə:

Azərbaycan incisi olan "Neft daşları" haqqında təsviri incəsənət nümunələrinin məzmunu və xarakterinə uyğun gələn çoxlu musiqi nümunələrini göstərmək olar.

5. Yaradıcı tətbiqetmə:

Dəniz neftçilərinə həsr olunmuş Tofiq Quliyevin şair Ənvər Əlibəylinin sözlərinə yazdığı "Dostluq mahnısı" öyrədilir, həm də onun melodiyalarından bir parça notla ifa edilir.

Tapşırıq: Mahnının məzmununa uyğun şəkil çəkin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya:

Dərs ümumiləşdirilir:

Dərsdə "Neft daşları"na həsr olunmuş rəssamlıq əsərləri və ona uyğun gələn musiqi nümunələri ilə tanış olduq.

- Bunu necə etdik?

- Hansı rəssamlıq və musiqi əsərləri ilə tanış olduq?

VII sinif

Mövzu: Musiqi surəti

Məzmun standartları: 1.1.1., 1.2.1., 1.2.2.

İntegrasiya: T.i. 1.2.1., Əd. 1.2.3.

Məqsəd:

1. Musiqidə surət yaratmaq üçün musiqi ifadə vasitələrinin rolunu başa düşür.

2. Musiqi inkişafında musiqi hərəkətinin əhəmiyyətini anlayır.

İş üsulu: Beyin həmləsi, müzakirə, müsahibə.

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya:

Keçmiş dərsdən öyrənilmiş İ.Mirzəzadənin "Vətən haqqında mahnı"nı şagirdlər yada salaraq ifa etdikdən sonra bəstəkar C.Cahangirovun "Azad" operasından "Çahargah" xoru dinlənir. Bu əsəri dinləməzdən əvvəl musiqidə inkişaf haqqında qısa söhbət aparılır. Bundan sonra şagirdlərə sualla müraciət olunur:

- Uşaqlar, "Çahargah" adlanan əsərin adı hansı janra məxsusdur?

- Bu əsəri hansı kollektiv oxuyur?

Tədqiqat sualı:

- Heç bir hərəkət və inkişaf olmayan musiqi əsəri mövcuddurmu?

2. Tədqiqatın aparılması

Müəllim maqnitofonun köməyi ilə "Çahargah" xor əsərini əvvəlcə kiçik sürətlə, sonradan təbii ifa olunduğu sürətlə səsləndirir. Bundan sonra bu iki eyni əsərin səslənmə sürətinin onun keyfiyyətinə nə dərəcədə mənfi təsir etdiyi araşdırılır. Bununla əlaqədar şagirdlərə belə sualla müraciət olunur:

- Uşaqlar siz eyni musiqi əsərinə əvvəlcə sürəti azaldılmış, sonradan bəstəkarın qeyd etdiyi tempə uyğun dinlədiniz. Bunlardan hansı daha çox xoşunuza gəldi?

Əlbəttə ki, şagirdlər ikinci ifanı daha çox bəyəndilər və qeyd etdilər ki, bəstəkarın göstərdiyi temp musiqini daha çox enerjili, sürətli və təsirli edir.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi:

Mövzu ilə əlaqədar müəllim şagirdlərə başa salmalıdır ki, musiqi həyatı, təbiət, cəmiyyət hadisələrinin tərənnüm edən bir vasitə olduğu üçün, o, həmişə hərəkətdə və inkişafda olmalıdır. "Çahargah" xoru bu fikri sübut etmək üçün gözəl nümunə ola bilər.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə:

Musiqinin inkişafı üçün bəstəkarlar hərəkət sürətindən (tempdən), musiqinin gücündən və digər musiqi ifadə vasitələrindən istifadə edirlər.

5. Yaradıcı tətbiqetmə:

Müəllim P.Bülbüloğlunun "Şən Azərbaycan" mahnısının melodiyasını əvvəlcə notlarla şagirdlərlə birlikdə oxuyur, sonra isə bu melodiyanı sözləri ilə oxutdurur.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya:

Dərs ümumiləşdirilir və müəllim dərsi yekunlaşdırmaq üçün müxtəlif suallar verir.

VIII sinif

Mövzu: Musiqini xalq yaradır, bəstəkarlar isə...

Məzmun standartları: 1.1.1., 1.1.2.

İntegrasiya: Əd. 1.1.3.

Məqsəd:

1. Musiqini yaradanın xalq olduğunu başa düşür.
2. Bəstəkarların xalq musiqisindən istifadə edərək yeni əsərlər yaratdığı haqqında məlumatlara malik olduğunu göstərir.

İş üsulu: Şaxələndirmə, Venn diaqramı, beyin həmləsi.

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya:

Müəllim Azərbaycan klassik muğamı olan "Şur"un "Bərdaşt" şöbəsini tar musiqi alətində səsləndirir. Sonra isə F.Əmirovun "Şur" simfonik muğamından "Bərdaşt" səsləndirilir. Bundan sonra müəllim şagirdlərə II klassik muğamımız olan "Şur" haqqında məlumat verir və qeyd edir ki, bu muğam xalq musiqisi hesab olunur və böyük Azərbaycan bəstəkarı F.Əmirov bu muğamı simfonik orkestr üçün işləməklə musiqi dünyasına yeni bir janr tövhə etdi, beləliklə də "Simfonik muğam" adlanan bir janr yarandı.

Tədqiqat sualı:

Dinlədiyiniz bu iki əsərin oxşar və fərqli cəhətləri nədir?

2. Tədqiqatın aparılması

Müəllim üzərində Venn diaqramı çəkilmiş vərəqləri şagirdlərə paylayır və dinlədikləri iki əsərin oxşar və fərqli cəhətlərini orada qeyd etməyi tapşırır.

Şagirdlərə suallar verilir:

- Bu iki əsərdə oxşar cəhətlər hansılardır?
- Bəs fərqli cəhətlər haqqında nə deyə bilərsiniz?

Şagirdlər musiqi nümunələrinin oxşar və fərqli cəhətləri haqqında öz fikirlərini söyləyirlər.

Tapşırıq: "Bərdaşt" şöbəsinin melodiyasını notla oxuyun.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi:

Müəllim əvvəlki illərdə dinlənilmiş "Simfonik muğamlar"ı yada salır və onlar arasında fikir mübadiləsi aparılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə:

Muğamı xalq sənətkarları yaratsa da, simfonik muğamları bəstəkarlar yaradırlar.

5. Yaradıcı tətbiqetmə:

Müəllim şagirdlərə "Şur" muğamına əsaslanan bəstəkar Emin Sabitoğlunun şair İbrahim Kəbirinin sözlərinə yazdığı "Nə gözəldir Azərbaycan" mahnısını öyrədir.

Tapşırıq: Mahnını notla oxuyun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya:

Dərs ümumiləşdirilir:

- Uşaqlar biz musiqinin xalq və bəstəkar tərəfindən yaradılması ilə əlaqədar biliklərə nail olduq. Bunun üçün hansı əsərlərdən istifadə etdik?
- Daha hansı simfonik muğamları tanıyırsınız?

IX sinif

Mövzu: Azərbaycan bəstəkarının yaradıcılığında ispan mövzusu.

Məzmun standartları: 1.1.2., 2.1.1., 3.2.1.

İntegrasiya: T.i. 3.1.2., Əd. 1.2.4., 3.1.1.

Məqsəd: Pablo Pikassonun "Don Kixot" rəsm əsəri və Qara Qarayevin eyniadlı "Don Kixot" qravürləri adlı musiqi silsiləsində xarakter, obraz uyğunluğu haqqında fikir söyləyir.

İş üsulu: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə.

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya:

Müəllim "Don Kixot" obrazının bütün dünya xalqları, o cümlədən Azərbaycan xalqı tərəfindən sevildiyini və Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayevin bu obrazla əlaqədar həm kino musiqisi, həm də simfonik qravürlər yaratdığı haqqında məlumat verir.

Tədqiqat sualı:

Pablo Pikassonun "Don Kixot" rəsmi ilə Qara Qarayevin "Don Kixot" qravürləri arasında hansı əlaqə vardır?

2. Tədqiqatın aparılması

Lövhdə Pablo Pikassonun "Don Kixot" rəsm əsəri asılır. Şagirdlərə aydınlaşdırılır ki, bu rəsm əsəri qravür üsulu ilə yaradılmışdır və "Qravür" - bərk material üstündə relyefləşdirmə, yaxud basılma üsulu ilə çəkilmiş şəkllə deyilir. Bundan sonra Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayevin "Don Kixot" filminə bəstələdiyi musiqidən "Səyahət" adlanan hissə səsləndirilir və bəstəkarın "Don Kixot" filminə yazdığı musiqi əsasında "Don Kixot" qravürləri adlı çoxhissəli əsər şagirdlərin diqqətinə çatdırılır və həmin əsərdən "Aldonsa" qravürü səsləndirilir. Şagirdlərə suallar verilir:

- Rəsmdəki Don Kixotla musiqidəki Don Kixot arasında xarakter oxşarlığı varmı?

- Qravür hansı incəsənət nümunəsinə aiddir?

- Musiqiyə "Qravür" terminini hansı bəstəkar gətirib?

Tapşırıq: "Don Kixot" obrazına uyğun şəkil çəkin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi:

Qravür janrının rəssamlıq və musiqi incəsənətində olması ətrafında fikir mübadiləsi aparılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə:

Müxtəlif incəsənət növlərində oxşar terminlər işlədilir. Pablo Pikassonun "Don Kixot" və Qara Qarayevin "Don Kixot" əsərlərində "Qravür" termininin işlədilməsi ilə bərabər, xarakter oxşarlıqları da mövcuddur.

5. Yaradıcı tətbiqetmə:

Bəsütəkar-dirijor Niyazinin şair Süleyman Rüstəmin sözlərinə bəstələdiyi "Vətən haqqında mahnı" öyrədilir.

Tapşırıq: Mahnının sözlərinə uyğun şəkillər çəkin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya:

Dərs ümumiləşdirilir:

Dərsdə "Don Kixot" obrazı ilə əvvəlcə rəssamlıq, sonra isə musiqi əsərində tanış olduq.

- Bunun üçün rəssamın "Don Kixot" adlı rəsm əsərlərindən istifadə etdik?
- Bununla əlaqədar hansı bəstəkarın eyniadlı simfonik əsərlərni dinlədik?
- "Qravür" termini əvvəlcə rəssamlıqda, yoxsa musiqidə yaranmışdır?

2.4. Musiqi fənninin məzmun standartlarının şərh¹

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
I sinif		
1. Musiqi aləmi		
1.1.1. Mahnı müəlliflərinin adlarını sadalayır.	Səslənən mahnıların müəlliflərinin adlarını sadalayır	Müəllif, mahnı
1.1.2. Dinlədiyi mahnının müəllifini müəyyənləşdirir.	Dinlədiyi mahnının müəllifini müəyyənləşdirir (əsərə görə)	Tanımaq, mahnı, müəllif
1.1.3. Mahnı müəlliflərini onların şəkillərindən tanıyır.	Öyrəndiyi mahnıların müəlliflərini şəkillərindən tanıyır	Bəstəkar, şair
1.2.1. Əsas musiqi janrları və musiqi ifadə vasitələrini sadalayır.	Əsas musiqi janrları (mahnı, rəqs, marş) və musiqi ifadə vasitələrini (temp, ritm) adlarını sadalayır	Janr, musiqi, ifadə vasitələri
1.2.2. Xarakterik cəhətlərinə görə əsas musiqi janrlarını fərqləndirir.	Mahnı, rəqs, marş kimi xarakterik xüsusiyyətlərini sadalayır və fərqləndirir	Əsas musiqi janrı, rəqs, mahnı, marş
1.2.3. Mahnıların giriş, bənd, nəqarət hissələrini fərqləndirir.	İfa etdiyi mahnıların giriş, bənd, nəqarət hissələrini bir-birindən quruluşuna görə fərqləndirir	Mahnıların hissələri, mahnının quruluşu
2. Emosional dəyərləndirmə		
2.1.1. Mahnının xarakterini (şən, qəmli) müəyyənləşdirir.	Mahnı dinləyərkən onun xarakteri haqqında fikir söyləyir	Mahnının xarakteri, şən, qəmli
2.1.2. Mahnının emosional məzmununu ifa prosesində bürüzə verir.	Mahnı ifa etdikdə onun emosional məzmununu, əhval-ruhiyyəsini göstərə bilir	Emosioya, əhval-ruhiyyə
2.1.3. Musiqinin dəyişən tempinə və ritminə uyğun hərəkətlər edir.	Dinlədiyi musiqinin tempinin və ritminin dəyişilməsini duyub ona müvafiq hərəkətlər edir	Temp, ritm, hərəkət
3. Musiqi fəaliyyəti		
3.1.1. Öyrənmək məqsədilə müəllimin oxuduğu nümunələri təkrar edir.	Müəllimin ifa etdiyi musiqi melodiyasını düzgün səslə ifa edir	Oxumaq, təkrar etmək, ifa etmək
3.1.2. İfa etdiyi melodiylara sadə vasitələrlə ritm tutur.	Oxuduğu melodiyanın ritminə uyğun çəpik, çirtma, ayaq tappılması ilə ritm tutur	ritm
3.1.3. Xor daxilində kollektiv ifa qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.	Şagird xor daxilində kollektiv ifa qaydalarına riayət edir	Xor, qaydalar, kollektiv
3.2.1. Oktava daxilində ayrı-ayrı notları çalır.	Uşaq sadə musiqi alətlərində do, re, mi, fa, sol, lya, si	Oktava, səslər, notlar

¹ Məzmun standartlarının şərhinə aid verilmiş izahlar və aşar sözlər ancaq tövsiyə xarakteri daşıyır. Siniflər üzrə şagirdlərin inkişaf səviyyəsinə və marağına uyğun olaraq müvafiq dəyişikliklər və əlavələr etməklə onlara yaradıcı yanaşmaq məqsədəuyğun hesab edilir.

	notlarını çalır	
3.2.2. Qammanın I və V səslərindən istifadə etməklə öz ifasına müşayiət yaradır.	Uşaq sadə musiqi alətlərindən istifadə edərək qammanın I və II səslərini akkord kimi çalaraq öz ifasına müşayiət edir	Qamma, akkord, səslər
3.2.3. Bir oktava daxilində səsləri yuxarı və aşağı olaraq oxuyur.	Yeddi səsi ardıcılıqla yuxarı və aşağı oxuyur	Oktava, zil və bəm səslər
3.3.1. Düzgün mahnı oxumaq qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.	Mahnı ifa etdikdə oxumaq qaydalarını riayət etdirir	Mahnı oxumaq qaydaları
3.3.2. Səsin imkanlarından düzgün istifadə edir.	Şagird mahnı ifa etdikdə öz səsinin gücündən düzgün istifadə edir	Səsin gücü, səsin imkanları
3.3.3. Öz ifasını 2/4 sadə ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərə bilir.	2/4 ölçüdə yazılmış mahnıları ifa edib dirijorluq hərəkətləri ilə göstərə bilir	Dirijorluq, ölçü

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
II sinif		
1. Musiqi aləmi		
1.1.1. Dinlədiyi və ifa etdiyi əsərlərin bəstəkarları haqqında qısa məlumat verir.	Öyrəndiyi və dinlədiyi bəstəkarlar haqqında qısa məlumat verir	Bəstəkar, məlumat, yaradıcılıq, bəstələmək
1.1.2. Dinlədiyi musiqi əsərinin müəllifini tanıyır.	Dinlənən musiqinin intonasiyasına görə əsərlərinin müəllifini tanıyır	Musiqi intonasiyası, bəstəkarların musiqi dili
1.1.3. Uşaq mahnıları haqqında qısa məlumat verir.	Öyrəndiyi uşaq mahnıları haqqında qısa məlumat verir	Uşaq mahnıları
1.2.1. Dinlədiyi musiqi əsərləri içərisində mahnı, rəqs, marş janrlarını müəyyən edir.	Mahnı, rəqs, marş janrlarında yazılmış əsərləri xüsusiyyətlərinə görə bir-birindən ayıra bilir	Mahnı, rəqs, marş janr
1.2.2. Müxtəlif janrlı musiqi əsərlərində sadə ifadə vasitələrini (ölçü, ritm, temp) müəyyən edir.	Müxtəlif janrlı musiqi əsərlərinin ölçüsünü, ritmini, tempini müəyyən edir	Sadə musiqi vasitələri
1.2.3. Dinlədiyi musiqi əsərlərinin quruluşunu (1, 2, 3 hissəli) müəyyənləşdirir.	1, 2, 3 hissəli musiqi əsərlərinin quruluşu haqqında məlumat verir və dinlədiyi musiqi əsərlərinin quruluşunun müəyyənləşdirir	Əsərin quruluşu, forma, 1 hissəli, 2 hissəli, 3 hissəli
2. Emosional dəyərləndirmə		
2.1.1. Musiqi əsərinin müxtəlif məzmunlu emosional xarakterini izah edir.	Dinlədiyi musiqi əsərinin xarakterini sözlə ifadə edir	İzah etmək, şərh etmək,
2.1.2. İfa etdiyi mahnıların melodiyalarına sadə vasitələrlə (ayaq tappılması, əl çalmaq, çırtma) ritm tutur.	İfa etdiyi mahnıların ritmini sadə vasitələrlə göstərə bilir	Ritm, çırtma, şərh etmək, məzmun, xarakter

2.1.3. Verilmiş musiqi nümunələrini xarakterinə uyğun ifadə edir.	Səsləndirilmiş musiqi əsərinin xarakterinə uyğun şagirdin təxəyyülündə yaranmış obrazın özünəməxsus ifadəsi	Obraz, təxəyyül, rəsm, şeir
3. Musiqi fəaliyyəti		
3.1.1. Müəllimin göstərişilə mahnıların melodiyasını sözlərilə və notlarla oxuyur.	Müəllimin tapşırığı ilə mahnının melodiyasını sözlərilə və yaxud notlarla oxuyur	Sözlər, mətn, notlar
3.1.2. Xor tərkibində 2 səsli (kanon) oxuyur.	Xorda 2 səsli oxuyur	Xor, iki səsli, oxumaq, kanon
3.2.1. Qammadakı 8 səsi 2 hissəyə ayıraraq (4 və 4) uşaq musiqi alətlərində ardıcıl olaraq notla və notsuz çalır.	Verilmiş tapşırığa əsasən oktavanın səslərini iki yerə bölmək (4 və 4) musiqi alətlərində ardıcıl olaraq notla və notsuz çalmaq	Oktava, səslər, çalmaq
3.2.2. Uşaq zərb alətləri vasitəsilə müxtəlif musiqi kompozisiyalarını müşayiət edir.	Üçbucaqlar, zıncırovlar, taxta çubuqların və s. vasitəsilə müxtəlif musiqi kompozisiyalarını müşayiət etmək	Uşaq zərb alətləri
3.2.3. Uşaq musiqi alətində 4-8 xaneli sadə melodiyları ansambl (qrup şəklində) şəklində notla və notsuz ifa edir.	4-8 xaneli sadə melodiyları ansambl şəklində uşaq musiqi alətlərində notla və notsuz ifa etmək	Ansambl, qrup şəklində, uşaq musiqi aləti
3.3.1. Mahnının ladının (major və minor) dinamik nüanslarla (mp, mf) düzgün səslənməsinə riayət edir.	Mahnının ladının (major və minor) təyin edib, onu dinamik nüanslarla (mp, mf) düzgün səsləndirir	Ladlar, dinamik nüanslar, major, minor
3.3.2. Mahnını ritminə və tempinə uyğun oxuyur.	Mahnını ritmini və tempini müəyyənləşdirib ona uyğun oxuyur.	Ritm, temp
3.3.3. Öz ifasını 2/4, 3/4 sadə ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərə bilir.	İfasını dirijorluq hərəkətləri ilə göstərir	2/4, 3/4 ölçülü, dirijorluq

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
III sinif		
1. Musiqi aləmi		
1.1.1. Mahnı yazan bəstəkarlar haqqında sadə təqdimatlar edir.	Mahnı yazan bəstəkarlar haqqında sadə təqdimatlar edir.	Təqdimat, məlumat
1.1.2. Öyrəndikləri əsərlər vasitəsilə bəstəkarları bir-birindən fərqləndirir.	Öyrəndikləri əsərlər vasitəsilə bəstəkarları bir-birindən fərqləndirə bilir.	Əsər, fərqləndirmək
1.1.3. Uşaq mahnıları haqqında kiçik təqdimatlar edir.	Öyrəndikləri uşaq mahnıları haqqında kiçik təqdimatlar edir.	Təqdimat, uşaq mahnıları
1.2.1. Musiqi janrları (mahnı, rəqs, marş, rondo, variasiya)	Mahnı, rəqs, marş, rondo, variasiya janrları haqqında	Musiqi janrları

ilə əlaqədar kiçik təqdimatlar edir.	kiçik təqdimatlar edir.	
1.2.2. Tembrə görə Azərbaycan və Avropa musiqi alətləri (tar-gitara, kamança-skpirka, tütək -fleyta, kanon, çəng-arfa) arasında oxşarlığı müəyyən edir.	Azərbaycan və Avropa musiqi alətləri arasındakı oxşarlığı temrlərinə görə müəyyən edir	Tembr, alətlər, oxşarlıq
1.2.3. Instrumental musiqi əsərlərinin quruluşları (1, 2, 3 hissəli, rondo, variasiya) haqqında kiçik təqdimatlar edir.	Instrumental musiqi əsərlərinin quruluşları (1, 2, 3 hissəli, rondo, variasiya) haqqında kiçik təqdimatlar edir.	Əsərin quruluşu, forma, instrumental əsər
2. Emosional dəyərləndirmə		
2.1.1. Müxtəlif musiqi əsərlərinin emosional xarakteri barədə kiçik təqdimatlar edir.	Müxtəlif musiqi əsərlərinin emosional xarakterini duyur və onun xarakteri barədə kiçik təqdimatlar edir.	Əsərin xarakteri, duyum, təqdimat
2.1.2. Musiqi alətlərinin tembrlərinin təbiətdəki səslərə uyğunluğunu müəyyən edir. (Tütək-bülbül, kontrabs-ay, kanon-suyun şırıltısı).	Təbiətdəki səslərlə musiqi alətlərinin tembrlərinə görə müqayisə edib, onlardakı uyğunluğunu müəyyən edir.	Musiqi alətlərinin tembr, təbiət səsləri, müqayisə, uyğunluq
3. Musiqi fəaliyyəti		
3.1.1. Mahnıları 2 səsli ifa edir.	Mahnıları 2 səsli ifa edir.	2 səsli
3.1.2. Öz ifasına sadə formada ritmik müşayiət edir.	Oxuduğu mahnıya sadə ritmik müşayiət qoşur	Müşaiət, ritm
3.2.1. İfa prosesində melodiya ritmik müşayiət edir.	Sadə uşaq musiqi alətləri vasitəsilə ifa olunan musiqi əsərini ritmik müşayiət edir	Ritm, müşaiət, sadə uşaq musiqi alətləri
3.2.2. Birinci oktava daxilində müxtəlif intervalları (prima, sekunda, tersiya) uşaq musiqi alətlərində çalır.	Uşaq musiqi alətlərində prima, sekunda, tersiya kimi intervalları birinci oktava daxilində çalır	İnterval, pillə
3.2.3. 1oktava daxilində melodiyanı müxtəlif tempdə çalır.	Tapşırılan melodiyanı 1 oktava daxilində müxtəlif templərlə çalır.	Temp, müxtəlif, çalmaq
3.3.1. Müxtəlif ladları (major, minor) fərqləndirərək ifa edir (oxuyur).	Major, minor ladları arasındakı fərqi duyub ifa edir (oxuyur).	Major, minor, lad
3.3.2. Verilən ritmə uyğun melodiyanı tanıyır.	Müəllimin nümayiş etdiyi ritmə müvafiq melodiyanı tanıyır	Tanımaq, nümayiş etdirmək, ritm
3.3.3. Öz ifasını 2/4,3/4,4/4 sadə ölçülü dirijorluq hərəkətləri ilə göstərə bilir.	2/4,3/4,4/4 ölçülü mahnılara dirijorluq edir.	2/4,3/4,4/4 xanə ölçülü, dirijor, xanə

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
IV sinif		
1. Musiqi aləmi		
1.1.1. Professional və xalq	Professional və xalq musiqisi	Professional musiqi, xalq

musiqisi nümunələrini fərqləndirir.	nümunələrini müqayisə edib fərqləndirir	musiqisi
1.1.2. Bəstəkar və xalq melodiylarında tanıdığı intervalları müəyyən edir.	Təqdim olunan bəstəkar və xalq melodiylarında prima, sekunda, tersiya kimi intervalları müəyyən edir.	İnterval, təyin etmək
1.1.3. Azərbaycan və digər xalqların musiqi nümunələri arasında oxşar cəhətləri müəyyənləşdirir. (Yallı-Yalla, Qaytağı-Ləzginka).	Azərbaycan və digər xalqların musiqi nümunələrini müqayisə edib oxşar cəhətləri müəyyənləşdirir	Oxşar cəhətlər, müəyyənləşdirmə
1.2.1. Musiqi alətlərini və musiqi kollektivlərini (xor, rəqs, trio, ansambl) tanıyır .	Tanıdığı musiqi alətlərinin və musiqi kollektivlərinin adlarını sadalayır	Musiqi alətləri, musiqi kollektivləri
1.2.2. Milli və Avropa musiqi kollektivlərini fərqləndirir.	Milli və Avropa musiqi kollektivlərini müqayisə edib fərqləndirir	Xor, rəqs, trio, ansambl
1.2.3. Musiqi alətləri və musiqi kollektivləri haqqında təqdimatlar edir.	Milli və Avropa musiqi alətləri və musiqi kollektivləri haqqında təqdimatlar edir	Milli alətlər, Avropa alətləri, musiqi kollektivləri
2. Emosional dəyərləndirmə		
2.1.1. Mahnının melodiyası ilə mətnin uyğunluğunu aydınlaşdırır.	Mahnının melodiyası ilə mətnin uyğunluğunu aydınlaşdırır.	Melodiya, mətn, uyğunluq
2.1.2. Musiqi əsərlərinin emosional məzmununa və xarakterinə uyğun bədii və təsviri sənət nümunələrini müəyyən edir.	Təqdim olunan musiqi əsərlərinin emosional məzmununa və xarakterinə uyğun bədii və təsviri sənət nümunələrini müəyyən edir	Emosional məzmun, xarakter, bədii və təsviri sənət nümunələri
3. Musiqi fəaliyyəti		
3.1.1. “Mahnı-marş”, “Mahnı-rəqs” tipli musiqi nümunələrinin 2 səsli ifasında iştirak edir.	“Mahnı-marş”, “Mahnı-rəqs” tipli musiqi nümunələrinin 2 səsli ifasında iştirak edir	“Mahnı-marş”, “Mahnı-rəqs”, musiqi nümunələri, 2 səsli
3.1.2. Xor daxilində kollektiv ifa qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.	Xor daxilində kollektiv ifa qaydalarına riayət edir	Xor, kollektiv, ifa qaydaları
3.2.1. 2 və 3 hissəli və rondo quruluşlu mahnıları temp, ritm dəyişikliyinə uyğun müşayiət edir.	2 və 3 hissəli və rondo quruluşlu mahnıları temp, ritm dəyişikliyinə uyğun sadə uşaq musiqi alətlərində müşayiət edir	Temp, ritm, dəyişiklik, forma, müşayiət
3.2.2. Mahnılardan bir parçanı p və f nüansları ilə ardıcıl olaraq ifa edir (oxuyur).	Mahnılardan bir parçanı p və f nüansları ilə ardıcıl olaraq oxuyur	Dinamik nüanslar
3.3.1. Ladlarına (major və minoir) uyğun olaraq mahnıları 2 səsli ifa edir.	Major və minor ladlarına uyğun olaraq mahnıları 2 səsli ifa edir.	Lad, 2 səsli ifa
3.3.2. Verilən melodik parçanı müxtəlif xarakterdə ifa edir.	Verilən melodik parçanı müxtəlif xarakterdə (şən, qəmgin, lirik) ifa edir.	Musiqi xarakteri
3.3.3. Verilmiş musiqi	Sadə melodiylarda tanıdığı	Melodiya, xanə, xanə ölçüləri

parçalarından 2/4, 3/4, 4/4 ölçüləri müəyyən edir.	xanə ölçülərini müəyyən edir .	
--	--------------------------------	--

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
V sinif		
1.Musiqi aləmi		
1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri onların tanınmış əsərləri haqqında biliklərini şəhr edir.	Əsərlərini tanıdığı bəstəkarların yaradıcılığı ilə əlaqədar fikir söyləyir.	bəstəkar, mahnı, şeir, janr
1.1.2. Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının əsərlərinin janr baxımdan oxşar cəhətlərini izah edir.	Bəstəkarların yaradıcılığında janr oxşarlığını müəyyənləşdirir.	bəstəkar, poeziya, libretto.
1.2.1. Azərbaycan musiqi folklor nümayəndələrindəki (xalq mahnı və rəqs) ədəbi nümunələr haqqında biliklərə malik olduğunu göstərir.	Folklor nümunələri (mahnı, rəqs) və onların poeziya ilə, əlaqələrini izah edir.	mahnı, rəqs, şeir, bayatı, folklor.
1.2.2. Azərbaycanın əsas muğamlarının və aşiq musiqilərinin adlarını söyləyir və istifadə olunmuş poeziya nümunələri haqqında fikrini söyləyir.	Muğam və aşiq musiqilərinin poeziya, qəzəl janrı ilə əlaqələrini izah edir.	muğam, aşiq musiqisi, bayatı, gəraylı, qəzəl.
2. Emosional dəyərləndirmə		
Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
2.1.1. Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların yaranmasında dinamik nüansların və bədii nümunələrin rolunu şəhr edir.	Melodiya və ritmin musiqinin xarakterinə təsirini izah edir.	dinamik, nüanslar
2.1.2. Azərbaycan xalq rəqslərinin emosional hislərə təsiri izah edir.	Poeziyanın musiqidə istifadə olunması onun asan qavranılmasına kömək etdiyini başa düşür.	xalq rəqsləri,temp, ritmi,
2.2.1. . Dinlədiyi xalq rəqsləri haqqında təəssüratlarını ifadə edir.	Musiqi ifadə vasitələrinin əsərin emosional məzmununa təsirini öz reaksiyaları ilə bildirir.	şən rəqs,qəmli rəqs, aramlı rəqs, ritm, temp.
3. Musiqi fəaliyyəti		
Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
3.1.1. Mahnını not və mətni ilə birsəsli oxuyur.	Mahnının melodiya və sözlərdən ibarət olduğunu başa salır.	melodiya, mahnının mətni.
3.2.1. Mahnını kollektiv tərkibində birsəsli (unison) oxuyur.	Unison oxuma qaydalarına riayət edir.	unison, çoxsəsli.

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
VI sinif		
1. Musiqi aləmi		
1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, M.Maqomayev, V.Adıgözəlov, T.Quliyev, S.Hacıbəyov və s., İ.S.Bax, F.Şubert, S.Rahmaninov, N.Rimski-Korsakov) və onların tanınmış əsərləri haqqında biliklərini izah edir	Azərbaycan və dünya musiqi korifeylərinin həyat və yaradıcılıq yolu haqqında fikir söyləyir.	Azərbaycan və Avropa, rus bəstəkarlarının adları, simfoniya, süita, opera, kantata.
1.1.2. Azərbaycan bəstəkarlarının xaraktercə eyni olan əsərlərini fərqləndirir	Ü.Hacıbəylinin "Leyli və Məcnun", S.Prokofyevin "Romeo və Cülyetta" əsərləri arasında mövzu uyğunluğu haqqında fikir söyləyir.	Ü.Hacıbəyov, "Leyli və Məcnun" operası, S.Prokofyev, "Romeo və Cülyetta" baleti, libretto
1.2.1. Azərbaycan bəstəkarlarının xalq mahnı və rəqlərinin fortepiano üçün işləmələrinə münasibət bildirir.	Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında istifadə olunmuş folklor musiqi nümunələrini tanıyır.	folklor, mahnı, rəqs, fortepiano üçün işləmələr.
1.2.2. Muğam və aşiq musiqisini fərqləndirir.	Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında istifadə olunmuş muğam və aşiq musiqisini təyin edir.	muğam, aşiq musiqisi, opera, balet.
2. Emosional dəyərləndirmə		
Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
2.1.1. Xalq mahnıları və mahnı-rəqs işləmələrinin poeziya ilə əlaqəsini izah edir.	Ritm, melodiya və şeirlərin musiqi əsərinin xarakterinə təsirini izah edir.	ritm, melodiya, şeir, musiqinin xarakteri, mahnı-rəqs, xalq mahnıları
2.2.1. Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların yaranmasında melodiya, ritm və tempin rolunu şəhr edir.	Musiqi ifadə vasitələr olmadan musiqi obrazlarının yaradılmasının qeyri-mümkün olduğunu başa düşür.	musiqi ifadə vasitələri, musiqi obrazı, melodiya, ritm, temp.
2.2.2. Azərbaycan xalq mahnılarının emosional hislərə təsirini izah edir.	Azərbaycan xalq mahnılarının insana göstərdiyi təsiri başa düşür.	xalq mahnıları
2.3.1. Dinlədiyi xalq mahnıları haqqında təəssüratlarını ifadə edir.	Xalq mahnıları haqqında fikir söyləyir.	xalq mahnıları, təəssürat.
3. Musiqi fəaliyyəti		

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
3.1.1. Mahnını not və mətni ilə ikisəsli oxuyur.	Bir və iki səsli oxu qaydalarına riayət edir.	unison (birsəsli), ikisəsli, xor
3.2.1. Mahnını qrup və kollektiv tərkibində ikisəsli (unison) oxuyur.	Qrup və kollektivdə ikisəsli oxuma qaydalarına riayət edir.	qrup, kollektiv, xor, unison, ikisəsli.

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
VII sinif		
1. Musiqi aləmi		
1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Q.Qarayev, C.Hacıyev, A.Məlikov, Ş.Axundova və s., E.Qriq, M.Musoroski, J.Bize, İ.Ştraus) və onların əsərləri haqqında biliklərini müqayisəli şəkildə izah edir.	Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin korifeylərinin həyat və yaradıcılıqları haqqında fikir söyləyir.	Azərbaycan bəstəkarları, Avropa və rus bəstəkarlarının adları, opera, konsert, simfoniya, balet.
1.1.2. Azərbaycan və Avropa bəstəkarlarının proqramlı əsərləri haqqında fikirlərini izah edir.	Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərinin dünya musiqi mədəniyyətinə inteqrasiyası haqqında fikir söyləyir.	bəstəkar, dirijor, baletmeyst, xormeystr, simfonik orkestr, balet, opera, xor kollektivi.
1.2.1. Azərbaycan musiqi folklorı nümunələrinin bəstəkar yaradıcılığına təsiri barədə münasibətini bildirir.	Azərbaycan musiqi folklor musiqi nümunələrini rus bəstəkarlarının əsərlərində tanıyır.	xalq mahnıları və rəqsləri, muğam, aşiq havaları.
1.2.2. Muğam və aşiq musiqisinin ifa xüsusiyyətləri haqqında təqdimat edir	Muğam və aşiq musiqisinin ifa edən kollektivlərin adlarını sadalayır.	müğam üçlüyü, sarəndələr dəstəsi
2. Emosional dəyərləndirmə		
Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
2.1.1. Vokal musiqi əsərləri ilə bədii nümunələrin xaraktercə əlaqəsini şəhr edir	Vokal əsərlərinin poeziyadan istifadə haqqında fikrini bildirir.	bəstəkar, melodiya, poeziya, vokal.
2.2.1. Musiqi əsərlərindəki emosional obrazların yaranmasında tembrin rolunu şəhr edir.	Tembrin musiqi əsərlərdə emosional obrazların yaradılmasında əhəmiyyətini başa düşür.	Tembr, xarakter, obraz.
2.2.2. Aşiq musiqisinin emosional hislərə təsirini izah edir..	Müxtəlif tərkibli sazəndələr dəstəsinin ifasının insanlara müxtəlif təsiri haqqında fikir söyləyir.	usta aşıqlar, ifaçı aşıqlar, şair aşıqlar, saz, balaban, zurna, zərb alətləri.
2.3.1. Dinlədiyi aşiq havaları	Şən, qəmli, həyəcanlı, lirik aşiq	şən musiqi, qəmli

haqqında təəssüratlarını ifadə edir.	havaları haqqında fikir söyləyir.	musiqi, həyəcanlı musiqi.
3. Musiqi fəaliyyəti		
Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
3.1.1. Mahnını kanon şəklində not və mətni ilə oxuyur.	Kanon şəklində oxumaq qaydasını bilir.	harmonik ikisəsli, kanon.
3.2.1. Mahnını solo-notla birsəsli, qrup tərkibində ikisəsli oxuyur.	Fərdi şəkildə təksəsli, qrup və kollektiv tərkibində ikisəsli oxuya bildiyini nümayiş etdirir.	fərdi oxumaq, qrup və kollektiv oxumaq, ikisəsli.

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
VIII sinif		
1. Musiqi aləmi		
1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (Ü.Hacıbəyli, Niyazi, C.Cahangirov, və s., C.Verdi, D.Şostakoviç, İ.Ştraus, F.Şopen) və onların əsərlərinin oxşar və fərqli cəhətlərini izah edir.	Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının həyat və yaradıcılığı haqqında öz biliklərini göstərir.	opera, balet, kino musiqisi, kantata, oratoriya.
1.1.2. Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının eyni mövzulu əsərləri haqqında fikirlərini izah edir.	Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının yaradıcılığında oxşar və fərqli cəhətləri göstərir.	ritm, tembr, musiqi obrazları, simfonizm.
1.2.1 Azərbaycan musiqi folkloru nümunələrinin rus bəstəkarlarının yaradıcılığına təsiri barədə münasibətini bildirir.	Azərbaycan folklor nümunələrinin xarici ölkə bəstəkarlarının yaradıcılığında istifadə haqqında fikrini bildirir.	mahnı, rəqs, aşıq havaları, muğamlar.
1.2.2. Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərində müğam və aşıq musiqisindən istifadəyə dair biliklərini şəhr edir.	Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında aşıq və muğam musiqisinə münasibət haqqında fikrini yazılı surətdə göstərir.	aşıq havaları, saz musiqisi, bəstəkar, kamera orkestri, simfonik orkestr, muğam, aşıq musiqisi.
2. Emosional dəyərləndirmə		
Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
2.1.1. Azərbaycan bəstəkarların instrumental əsərlərinin bədii nümunələri əlaqəsini şəhr edir.	İnstrumental musiqi və proqramlılıq münasibətlərini aydınlaşdırır.	Proqramlı və proqramsız musiqi
2.2.1. Azərbaycan xalq çalğı alətlərində ifazah edir olunan musiqinin emosional hisslərə təsirini izah edir.	Xalq çalğı alətlərinin tembrini musiqi əsərdəki rolunu başa düşür.	tembr, azərbaycan xalq çalğı alətləri.

2.2.2. Muğam musiqisinin emosional hislərə təsirini dəyərləndirir.	Hər bir muğamın məzmununa uyğun xarakteri olduğunu başa düşür.	muğamlar, xalq üçlüyü, xarakter.
2.2.3. Dinlədiyi muğamlar haqqında təəssüratlarını ifadə edir.	Muğamları başa düşdüyü haqda fikir söyləyir.	muğamlar, tar, kamança, xanəndə.
3. Musiqi fəaliyyəti		
Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
3.1.1. Mahnını birsəsli akapella (müşayiətsiz) oxuyur.	Müşayiətsiz oxumaq qaydalarına riayət edir.	A kapella, müşayiətsiz oxu, xor.
3.2.1. Mahnını birsəsli (sola) və xor tərkibində (ikisəsli) oxuyur.	Fərdi solo, xor tərkibində iki səsli oxumaq qaydalarına riayət edir.	solo, xor, ikisəsli, üçsəsli.

Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
IX sinif		
1. Musiqi aləmi		
1.1.1. Azərbaycan və dünya musiqi mədəniyyətinin görkəmli nümayəndələri (F.Əmirov, V.Mustafazadə, F.Əlizadə və s., C.Gerşvin, İ.S.Bax, L.V.Bethoven) və onların əsərləri haqqında biliklərini müqayisəli şəkildə izah edir.	Azərbaycan və dünya klassik bəstəkarlarının həyat və yaradıcılıqları haqqında məlumatlara malik olduğunu göstərir.	bəstəkar, simfoniya, opera, balet, kantata, caz, konsert.
1.1.2. Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının geniş yayılmış əsərləri haqqında təqdimat edir.	Tanıdığı bəstəkarların məşhur əsərləri haqqında məlumatı olduğunu göstərir	bəstəkar, Sankt Peterburq Opera və Balet teatrı, Moskva Opera və Balet teatrı, balet, simfonik orkestr, xoreoqraf, baletmeyst, dirijor.
1.2.1. Azərbaycan musiqi folkloru nümunələrinin Qərbi avropa və bəstəkarlarının yaradıcılığına təsiri barədə münasibətini bildirir.	Avropa bəstəkarlarının yaradıcılıqlarında Azərbaycan musiqi folklor nümunələrindən istifadə ilə əlaqədar fikrini bildirir.	xalq mahnı və rəqsləri, kamera və simfonik orkestri, balet və opera, bəstəkar (İ.S.Bax,S.Straus,B.Bartok).
1.2.2. Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərində müğamlardan və aşiq musiqisindən istifadəyə dair kiçik təqdimatlar edir.	Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığı və muğam, aşiq, musiqisi arasında əlaqələri göstərir.	muğam, aşiq havaları, Azərbaycan bəstəkarları.
2. Emosional dəyərləndirmə		
Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
2.1.1. Azərbaycan və dünya bəstəkarlarının musiqili səhnə əsərlərində istifadə olunmuş bədii nümunələr haqqında təqdimat edir.	Opera və operettada, baletlərdə libretto haqda fikri söyləyə bilir.	Opera və operetta, balet.

2.2.1. Simfonik orkestrda ifa olunan musiqinin emosional təsiri haqqında fikrini izah edir.	Simfonik musiqinin insane təsiri başa salır.	Simfonik orkest, simfonik musiqi, dirijor.
2.2.2. Musiqi əsərlərinin emosional hislərə təsiri ilə əlaqədar təqdimat edir.	Musiqi əsərlərinin insane təsirini başa düşür	İnstrumental,kamera, vokal musiqiləri
2.3.1. Dinlədiyi müxtəlif janrlı əsərlərdən yaranan təəssüratlarını ifadə edir.	Müxtəlif janrlı musiqi nümunələrini müqayisə edə bilir.	janr, təəssürat.
3. Musiqi fəaliyyəti		
Standartlar	Məzmun	Açar sözlər
3.1.1. Mahnını ikisəsli müşayiətsiz (akapella) oxuyur.	A kapella kimi oxumaq qaydalarını bildiyini göstərir.	A kapella, xor, ikisəsli, nəfəs alma.
3.2.1. Mahnını birsəsli (sola) və xor tərkibində (ikisəsli) oxuyur.	Mahnını fərdi şəkildə, iki qrup və xor kollektivi tərkibində oxuya bildiyini göstərir.	solo, duet, xor, ikisəsli.

RESURSLAR

Musiqi fənninin mövzularını daha yaxşı qavramaq, mənimsəmək üçün şagirdlərin bilik, bacarıq və vərdişlərini formalaşdıraraq inkişaf etdirmək üçün tədris prosesində çox vacib olan resurslardan istifadə etmək lazımdır. Bunlar aşağıdakılardan ibarətdir:

- məktəblilərin mənimsədikləri bilik, bacarıq və vərdişlər;
- dərslik;
- musiqi aləti kimi fortepiano;
- notlar;
- portretlər;
- şəkillər;
- sxem və plakatlar;
- kompüter;
- maqnitafon və disk;
- DVD- pleyer:

TESAURUS

Təlimin məzmunu- şəxsiyyətin formalaşmasına yönəlmiş bacarıqlar şəklində ifadə edilən təlim nəticələrinin (təlim standartlarının) məcmusudur.

Təlim nəticəsi- müəyyən bir mərhələdə mənimsənilməsi nəzərdə tutulan və əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş təlim nailiyyətlərinin konkret bir səviyyəsidir.

Məzmun xətti- fənn üzrə ümumi təlim nəticələrinin reallaşmasını təmin etmək üçün müəyyən olunan məzmunun zəruri hissəsidir.

Məzmun standartı- dövlətin təhsil alanların bilik və bacarıq səviyyəsinə qoyulmuş dövlət tələbidir.

Qiymətləndirmə standartı- təhsil alanların nailiyyət səviyyəsinə qoyulan dövlət tələbidir.

Təlim strategiyası- təhsil prosesində istifadə olunan forma, metod, üsul və vasitələrin məcmusudur.

Kurrikulum-təhsilin məzmunu, təşkili və qiymətləndirilməsi ilə bağlı bütün məsələləri özündə əks etdirən konseptual sənəddir.

Dərslük- dövlət təhsil standartları əsasında hazırlanmış kurrikulumlara uyğun olan, şagirdlərdə müstəqil tədqiqatçılıq və yaradıcılıq vərdişlərinin aşılmasına, demokratik dünyagörüşünün formalaşmasına imkan yaradan, onları düşünməyə sövq edən, məntiqi təfəkkürü inkişaf etdirən, tətbiqi xarakter daşıyan, integrativ xüsusiyyətə malik əsas dərslər vəsaitidir.

İntegrasiya-müəyyən təhsil sistemi çərçivəsində şagirdlərin təfəkküründə dünyanın bütöv və bölünməz obrazını formalaşdırmaq, onları inkişaf və özünüinkişafa istiqamətləndirmək məqsədilə təlimin bütün məzmun komponentləri arasında struktur əlaqələri qurmağı və onları sistemləşdirməyi tələb edən didaktik prinsipdir. Dünyanın təhsil təcrübəsində şaquli və üfüqi olmaqla onun iki növündən istifadə edilir.

Milli kurrikulum- ölkə miqyasında təhsilin hər bir pilləsindəki fəaliyyətlərin həyata keçirilməsinə imkan yaradan və onları istiqamətləndirən konseptual sənəddir.

Fənn kurrikulumu- fənn üzrə fəaliyyətləri istiqamətləndirən konseptual sənəddir.

Pedaqoji innovasiya- təhsil müəssisələrində, pedaqoji nəzəriyyələrdə, müəllim və şagirdlərin fəaliyyətlərində, təlim-tərbiyənin məzmununda, forma, üsul və vasitələrində, idarəetmədə, məqsəd və nəticələrdə, ümumən, pedaqoji sistemdə baş verən yeniliklərdir. Onlar müəyyən dövr ərzində sabit qalaraq ənənəvi qaydada davam etdirilir, həmin dövrün səciyyəvi pedaqoji hadisəsinə çevrilir.

Nəticəyönümlülük- yeni kurrikulumların hazırlanmasında nəzərə alınmış əsas prinsiplərdən biridir. Bu prinsipin tələbinə görə müəyyən olunmuş bacarıqlardan ibarət zəruri məzmun nəticələr formasında verilir.

Taksonomiya- yunan sözüdür (taxus-qayda ilə yerləşmə+qanun deməkdir), təlim məqsədlərinin şəbəkəli və ya sistemli təsnifatıdır. Elmi termin kimi ilk dəfə botanika və zoologiyada əmələ gəlmiş, heyvanların və bitki orqanizmlərinin

qruplara görə bölgüsü anlamında işlənmişdir. 30-cu illərdə psixologiyada istifadə olunmağa başlanmışdır.

Şəxsiyyətyönümlülük – Milli Kurrikulumun hazırlanması zamanı nəzərə alınmış didaktik prinsiplərdən biridir. Onun tələbinə görə, kurrikulumların tərkibində olan təlim standartları, strategiyaları və qiymətləndirmə mexanizmləri şagird şəxsiyyətində idraki, hissi və psixomotor bacarıqlar əsasında yaranan keyfiyyətlərin formalaşmasına yönəlir. Çox vaxt bu keyfiyyətlər kompetensiyalar (səriştələr, qabiliyyətlər), dəyərlər və ya mədəniyyətlər terminləri ilə ifadə edilir. Şəxsiyyətyönümlü təhsilin keyfiyyət göstəricisi sadəcə bilik və ya bacarıqlar deyil, milli səviyyədə müəyyən olunmuş ümumi nəticələrə uyğun səviyyənin (kompetensiya, keyfiyyət və ya mədəniyyət göstəricilərinə uyğun səviyyənin) əldə edilməsidir.

Təhsildə qiymətləndirmə sistemi- beynəlxalq milli və məktəb səviyyələrində aparılan qiymətləndirməni əhatə edir. Orada zəruri məzmunun (qiymətləndirmə standartlarının), vasitələrin (test, sual və s.), formaların, üsulların müəyyənləşdirilməsini və onların reallaşdırılmasına aid prosedurları özündə birləşdirir.

Fəal (interaktiv) təlim- şagirdlərin idrak fəallığına əsaslanır, təhsil prosesinin digər iştirakçıları ilə əməkdaşlıq şəraitinin yaradılmasını tələb edir.

İdrak fəaliyyəti- idrak prosesində həyata keçirilən fəaliyyətdir. Psixoloqların fikrincə, idrak fəaliyyətində bilmək, anlamaq, tətbiq etmək, sintez etmək və dəyərləndirmək əsas mərhələlər hesab olunur. Müasir təhsil konsepsiyasına görə, şagirdin təlim fəaliyyətinin psixopedaqoji əsasını məhz həmin parametrlər təşkil edir. Ona görə də “hafizə məktəbi”ndən fərqli olaraq “təfəkkür məktəbi”ndə təlim standartları hazırlanarkən onlar əsas götürülür.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

- 1.**Müəllim hazırlığının və orta təhsilin perspektivləri(qərb təhsil sisteminin təcrübəsi əsasında) Müəllimlər üçün vəsait .(müəllif qrupu)Bakı 2005(İREX təşkilatının xətti ilə)
- 2.**Z.Veysova. Fəal/interaktiv təlim:Müəllimlər üçün vəsait.2007
- 3.**İntegrativ kurikulum: Mahiyyəti və nümunələr. Müəllimlər üçün vəsait. (müəllif qrupu)Bakı.2005(İREX təşkilatının xətti ilə)
- 4.**İnsan hüquqlarının tədrisi.Müəllimlər üçün vəsait.Norveç qaçqınlar şurası.2003
- 5.**X. Qədimova.İnteraktiv təlim metodları.Bakı.2005
- 6.**Hüquqlara aparan yol. Metodik vəsait.Norveç qaçqınlar şurası.2004
- 7.**Montana office of public Instruction.(2000)Montana standards for social studies
- 8.**History –social science framework for California Public schools .Edition with Criteria for Instructional Materials. Sacramento. 2005
- 9.**Science and Technology. The Ontario Curriculum. Grades 1-8. Ministry of Education of Ontario. 1998
- 10.**The arts. The Ontario Curriculum –Exemplars Grades 2,5 and 7. Ministry of Education of Ontario. 2004
- 11.**Native Languages. The Ontario Curriculum. Grades 1-8. Ministry of Education of Ontario. 2001
- 12.**Language. The Ontario Curriculum. Grades 1-8. Ministry of Education of Ontario. 2006
- 13.**Mathematics. The Ontario Curriculum. Grades 1-8. Ministry of Education of Ontario. 2005
- 14.**Health and Physical Education. The Ontario Curriculum. Grades 11-12. Ministry of Education of Ontario. 2000
- 15.**English As a Second Language and English Literacy Development. The Ontario Curriculum. Grades 1-8. Ministry of Education of Ontario. 1999
- 16.**Reading/Language arts framework for California Public schools .Kindergarten Through Grade Twelve .Published by the California Department of Education. 1999
- 17.**Mary E. Haas and Margaret A. Laughlin. “Meeting the standards Readings for K-6 Educators”
- 18.**English. The Ontario Curriculum. Grades 1-8. Ministry of Education of Ontario. 2000
- 19.**John S.Kendall and Robert J.Marzano “Content knowledge. A compendium of standards and benchmarks for K-12 Education” 1996
- 20.**Virginia/USA Government Program of studies. Fairfax County Public Schools 1998

- 21.**English language Arts Learning standards and Core curriculum. Pre K-Grade 5 Stephanie Wasta “Teaching social studies” 2006
- 22.** NCSS (1994) Expectations of excellence: Curriculum standards for social studies(Bulletin 89) Washington, DC
- 23.**Borich,G.D. Effective teaching methods. Upper Saddle River.1996
- 24.**John U.Michaelis, Jesus Garcia. Social studies for children.A guied to basic instruction .1996
- 25.**Peter Morterella,Candy M.Beal,Chearyl Mason Bolick.” Teaching social studies in middle and secondry schools” Ohio. 2005
- 26.**Devine, Thomas G. Teaching studies skills.Boston.1987
- 27.**Marzano, Robert.J Reading Diagnosis and Instruction.1987
- 28.**Wiseman Donna. L Reading Instruction: A literature Based Approach /Englewood Cliffs,1991